

Projevy rasismu v současné české škole

Vít Procházka

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Vít Procházka**
Osobní číslo: **H16579**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Projevy rasismu v současné české škole**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti rasismu, předsudků a multi-kulturní výchovy.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení dat.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČERNÝ, Václav. *Rasismus, jeho základy a vývoj*. Olomouc: Votobia, 1995, 90 s. Malá díla. ISBN 8085885697.

KAMÍN, Tomáš a Tatiana MACHALOVÁ. *Kritika rasy a rasismu*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 173 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Řada teoretická. ISBN 80-210-3275-8.

DANICS, Štefan a Tomáš KAMÍN. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005, 114 s. ISBN 80-7251-204-8.

BUDIL, Ivo T. *Triumf rasismu: rasová imaginace a zrození moderní doby*. V Praze: Stanislav Juhaňák - Triton, 2015, 991 s. ISBN 978-80-7387-750-7.

BUDIL, Ivo T. *Úsvit rasismu*. Praha: Triton, 2013, 827 s. ISBN 978-80-7387-630-2.

Dostupné také z: <http://web.flu.cas.cz/scan/323507188.pdf>

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

27. listopadu 2018

Termín odevzdání bakalářské práce:

26. dubna 2019

Ve Zlíně dne 27. listopadu 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 25.4.2019

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem práce je na základě dat získaných dotazníkovým šetřením vymezit projevy rasismu, se kterými se nejčastěji setkávají žáci 2. stupně ZŠ jiných etnických skupin, a také zachytit, do jaké míry je toto zacházení pro ně frustrující. V teoretické části jsou problematiky rasové teorie, projevů rasismu a odlišností etnických skupin v ČR přiblíženy a specifikovány za použití citovaných zdrojů. V empirické části práce jsou zpracovány výsledky dotazníkového šetření.

Klíčová slova: projevy rasismu, rasismus, základní škola, etnické skupiny, národnostní skupiny

ABSTRACT

The aim of the thesis is to determine the manifestations of racism most frequently encountered by primary school pupils of other ethnic groups based on data obtained by the questionnaire survey and also to capture the extent to which this treatment is frustrating for them. In the theoretical part, the issues of racial theory, manifestations of racism and differences of ethnic groups in the Czech Republic are approached and specified using cited source. In the empirical part the results of the questionnaire are processed.

Keywords: manifestations of racism, racism, elementary school, ethnic groups, national groups

Mé poděkování patří PhDr. Heleně Skarupské, Ph.D. za odborné vedení práce, ochotu, cenné rady a čas, který mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 RASOVÉ TEORIE.....	12
1.1 FRANCOIS BERNIER.....	12
1.2 GEORGES LOUIS LECLERC, COMTE DE BUFFON	12
1.3 JOHAN FRIEDRICH BLUMENBACH.....	13
1.4 JOSEPH ARTHUR DE GOBINEAU	13
1.5 SOCIÁLNÍ DARWINISMUS	14
1.6 EUGENICKÁ ŠKOLA.....	15
1.7 SOUČASNÁ TEORIE LIDSKÝCH RAS.....	16
2 ASPEKTY KULTURY A PROJEVY RASISMU	18
2.1 KULTURA	18
2.1.1 Filozofický proud	18
2.1.2 Pojem kultura ve speciálních vědách	19
2.2 ASIMILACE A VÝSLEDKY JEJÍHO PROCESU	19
2.3 SOCIÁLNÍ INTEGRACE	20
2.4 IDENTITA	20
2.5 XENOFOBIE	20
2.6 RASISMUS	21
2.7 STEREOTYPY	22
2.8 PŘEDSUDKY	22
2.9 ETNOCENTRISMUS	23
2.10 NACIONALISMUS	23
2.11 KULTURNÍ PLURALISMUS	24
3 ODLIŠNOSTI ETNICKÝCH SKUPIN V ČR.....	25
3.1 ROMOVÉ.....	25
3.2 VIETNAMCI.....	26
3.3 UKRAJINCI.....	27
3.4 AFGHÁNCI.....	27
II PRAKTICKÁ ČÁST	29
4 FORMULACE CÍLŮ	30
4.1 HLAVNÍ CÍL	30
4.2 DÍLČÍ CÍLE	30
5 FORMULACE VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	31

5.1	HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA	31
5.2	DÍLČÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY	31
6	METODOLOGIE.....	32
7	ANALÝZA DAT.....	33
7.1	JAK SE ORIENTOVAT V TABULKÁCH A GRAFECH.....	34
7.2	ANALÝZA JEDNOTLIVÝCH POLOŽEK	35
8	INTERPRETACE DAT.....	56
8.1	SETKÁVAJÍ SE DĚTI ODLIŠNÝCH ETNICKÝCH A NÁRODNOSTNÍCH SKUPIN S PROJEVY RASISMU A XENOFOBIE?.....	56
8.2	JAK ČASTO SE DĚTI SETKÁVAJÍ S PROJEVY RASISMU?	56
8.3	DĚTI ZE KTERÝCH ETNICKÝCH SKUPIN SE SETKÁVAJÍ S PROJEVY RASISMU NEJČASTĚJI?	57
8.4	SE KTERÝMI PROJEVY RASISMU SE DĚTI Z RŮZNÝCH ETNICKÝCH SKUPIN SETKÁVAJÍ NEJČASTĚJI?	57
8.5	DO JAKÉ MÍRY DĚTI PROJEVY RASISMU TRÁPÍ?	58
	ZÁVĚR	59
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	60
	SEZNAM TABULEK.....	63
	SEZNAM GRAFŮ	64
	SEZNAM PŘÍLOH.....	65

ÚVOD

Téma této bakalářské práce jsem si zvolil z několika důvodů. Prvním je kombinace tří faktů, která vyvolává mnoho podnětů k zamyšlení. V České republice se dlouhodobě zvyšuje počet cizinců s trvalým nebo dlouhodobým pobytem nad 90 dnů, jak vyplývá z dat ředitelství služby cizinecké policie MV ČR. S tím je také spojen vzrůstající počet narozených dětí cizinců v České republice, jak vyplývá z dat Českého statistického úřadu. Zároveň však podle průzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění mají Češi negativní názory na cizince dlouhodobě žijící v České republice. Vystává tak spousta otázek a v této práci se na některé z nich pokusím najít odpověď. Jak se v České republice děti cizinců cítí? Setkávají se v běžném životě s xenofobií, nebo rasismem? Pokud ano, jak tyto projevy prožívají?

Teoretická část bakalářské práce se zabývá rasovými teoriemi, od jejich vzniku až po současné teorie. Také se zabývá různými negativními projevy a odlišnostmi mezi jednotlivými etnickými a národnostními skupinami.

Praktická část se pak zabývá samotným výzkumem a prezentací výsledků.

Cílem práce je tedy zjistit, jak často se děti různých etnických a národnostních skupin setkávají s projevy rasismu a do jaké míry je tyto projevy trápí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RASOVÉ TEORIE

Rasismus a rasové teorie jsou v současnosti často diskutovaná, ale velmi citlivá témata, a přestože tak mohou působit, nejsou to témata týkající se pouze moderní společnosti. S konflikty spojenými s rasou se lidstvo potýká skrz celou svou historii a primitivní počátky rasové teorie bychom mohli najít již u první třídní společnosti, kdy členění lidí podle rasy sloužilo otrokářské společnosti k ospravedlňování zotročování jiných národů a odlišných skupin lidí. (Wolf, 2000).

1.1 Francois Bernier

Navzdory možným představám laické veřejnosti, představa rasové teorie nemusí nutně budit dojem rasistického podtextu, jak si ukážeme na následujícím příkladu. S první známou klasifikací lidských ras, která byla založena na biologických odlišnostech, přichází francouzský filozof a cestovatel Francois Bernier v roce 1684 ve svém díle *Nouvelle division de la Terre, par les différentes espèces ou races d'hommes qui l'habitent*, kde rozděluje lidstvo do čtyř skupin.

Do první skupiny patří většina Evropanů, obyvatelé území západního Ruska, původní obyvatelé Severní Ameriky, obyvatelé některých území severní Afriky a jižní, jihozápadní a západní Asie. Do druhé skupiny řadí zbytek Afrického kontinentu. Do třetí skupiny pak zařazuje obyvatele na dnešním území Thajska, části ostrovů Sumatra a Borneo, Filipín, Japonska, Barmy, Číny, zbylé části Ruska a geografického území Turkestánu. Do poslední skupiny pak patří obyvatelé Laponska.

Ve svém díle se Bernier věnuje především popisu fyzických odlišností jednotlivých skupin lidí, zdržuje se jakéhokoliv připisování vlastností členů jednotlivých skupin a ani se nevyjadřuje k původu jednotlivých ras. Svě rozdělení podporuje argumenty, že se jedná o dědičné faktory, které se nemohou změnit změnou prostředí. (Bernier, 1684)

1.2 Georges Louis Leclerc, Comte de Buffon

Jinak se ke klasifikaci ras stavěl autor Georges Louis Leclerc, Comte de Buffon, který formuloval teorii degenerace a zároveň se pravděpodobně nejvíce zasadil o zavedení pojmu rasa. Podle teorie degenerace byla prvotní rasou (takže i Adam a Eva) takzvaná kavkazská rasa, která obývala území Evropy a Blízkého východu, a degenerací vlivem prostředí a stravy pak vznikly ostatní rasy. Zároveň také věřil, že je možné změnou stravy

a podnebí tento proces obrátit a znovu dosáhnout vzhledu původní kavkazské rasy, a to dokonce během jednoho lidského života. (Budil, 2013)

1.3 Johan Friedrich Blumenbach

Teorii degenerace se zabýval také Johann Friedrich Blumenbach, známý díky své klasifikaci ras, ve které lidstvo rozlišuje mezi pět lidských ras: kavkazskou, americkou, mongolskou, malajskou a etiopskou. Evropskou rasu pojmenoval jako kavkazskou, což sám odůvodňoval tím, že se v oblasti pohoří Kavkaz nachází gruzínské plemeno, které považoval za nejkrásnější. Nabízí se však i další možnosti. Na tomto pohoří se nalézá hora Ararat, kde se podle biblického příběhu zastavila Noemova Archa. Jako třetí možnost se nabízí, že ho ovlivnilo seznámení s krásnou gruzínskou dívkou. (Budil, 2013) Blumenbachova klasifikace ras se používala až do dvacátého století. (Budil, 2016)

Na místě je zmínit Blumenbachův přístup vůči etiopské rase. Aby prokázal, že se intelekt afrických autorů může poměřovat s autory evropskými, vlastnil celou knihovnu složenou z jejich děl, což bylo v jeho době velmi neobvyklé. (Budil, 2013)

1.4 Joseph Arthur de Gobineau

Oproti tomu francouzský antropolog Joseph Arthur de Gobineau ve své eseji s názvem Esej o nerovnosti lidských plemen zastával názor, že ostatní rasy nemají schopnosti na stejné úrovni jako rasa bílá, a vlivem své degenerace nemohou stejně úrovně ani nikdy dosáhnout. Lidstvo rozděluje do tří základních ras, a to bílé, černé a žluté. Všechny ostatní skupiny vznikají míšením těchto tří základních.

Árijské rase připisuje spoustu kladných vlastností a ctností, které údajně ostatní rasy buď částečně, nebo úplně postrádají. Árijská rasa podle něj stvořila, nebo alespoň přispěla ke vzniku všech civilizací a bez ní žádná civilizace ani vzniknout nemůže. Společně s předchozím autorem se shoduje, že árijská rasa pochází z pohoří Kavkaz. Jeho práce ovšem nejsou postaveny zdaleka tak na faktech, jako na jeho subjektivních představách a pocitech vlastní nadřazenosti, což také dokládá jeho dílo *Histoire d'Ottar jarl, pirate norvégien, conquérant du pays de Bray, en Normandie, et de sa descendance*, kde se snaží historicky spojit své gaskoňské předky s Jarlem Ottarem – germánským hrdinou, který měl být stvořen germánským bohem Wotanem.

Ve Francii se autorova díla netěšila velké oblibě. Co je ovšem důležité, je proniknutí autorových myšlenek do Německa. To začalo již během jeho života, zejména díky vydvihování Němců ve své tvorbě. Počátkem dvacátého století již bylo jeho dílo plně přeloženo do němčiny a o rozšíření jeho základních myšlenek se postaral i Houston Stewart Chamberlain. Můžeme tedy tvrdit, že se jeho myšlenky v upravené formě staly ideologií třetí říše, a jejich prvky nalezneme i v knize *Mein Kampf* od Adolfa Hitlera. (Černý, 1995)

1.5 Sociální darwinismus

Ideologie třetí říše byla inspirována také sociálním darwinismem, který silně ovlivnil rasovou teorii. Sociální darwinismus se zakládá na přenesení teorie Charlese Darwina, britského přírodovědce a zakladatele evoluční biologie, o přirozeném výběru na fungování lidské společnosti. Sám Charles Darwin ve své knize *Původ člověka* srovnával přírodní národy s civilizovanou společností, kdy u přírodních národů přežijí především zdraví jedinci, zatímco civilizovaná společnost se snaží umírání slabších jedinců snížit, jak jen to je možné, a potom dále lidské chování srovnával s chovem zvířat, kde by se nikdo nesnažil chovat ta „nejhorší“ zvířata. (Darwin, 1970) Přesto ale neprojevoval zájem o vytvoření politické nebo sociální teorie, která by z jeho teorie měla vycházet. (Budil, 2015)

Autoři, které řadíme mezi představitele sociálního darwinismu, se domnívali, že je možné Darwinovu teorii aplikovat na lidskou společnost, čímž by se srovnal sociální řád se řádem přírodním, a díky tomu by bylo možné lidskou společnost pochopit, nebo ji do značné míry pozitivně změnit, což by ovšem znamenalo také eliminaci všech méněcenných, slabých a postižených jedinců. Tímto sociální darwinismus umožnil nejen ospravedlnování ovládnutí mimoevropských ras, ale také otevřel cestu eugenickým programům zušlechťování rasy západní civilizace. (Budil, 2015)

Podle teorie sociálního darwinismu je fungování společnosti třeba chápat jako boj jednotlivců, ze kterého mohou úspěšně vzejít pouze ti nejschopnější, kteří jím mohou získat významné postavení ve společnosti, bohatství, či jiná zvýhodnění. Neúspěšní jedinci skončí mezi chudými oprávněně díky své vlastní neschopnosti. Samozřejmě se objevili i kritici sociálního darwinismu, jako Jacques Novicow, který o sociálním darwinismu napsal, že pozdvihuje pravidla banditismu na úroveň univerzálních zákonů přírody. (Budil, 2015)

Jako ideovou zakladatelku sociálního darwinismu můžeme pokládat Clémence-Auguste Royerovou, která základy k teorii sociálního darwinismu položila už v předmluvě k překladu „O původu druhů“ Charlese Darwina. Dále pak ve své studii „Původ člověka ve společnosti“ spojuje koncept rasové hierarchie s darwinistickým pojetím lidské evoluce. Podle ní nejsou ostatní rasy schopny překonat své vývojové stádium a jediný, kdo je toho schopen, je evropská větev árijské rodiny. Samotní Árijci pak představují vrchol lidské evoluce. Podle Royerové je dobytelský a válečnický instinkt přirozenou výbavou člověka a napomáhá k pokroku. Kdyby toho instinktu nebylo, nedobyli by rasově nadřazení Árijci další části světa, kde pak mohly vzniknout nové civilizace.

Dále měl podle Royerové (1870) být novodobý kolonialismus pokračováním civilizování světa, ale zároveň varovala před míšením ras, protože podle ní nedokáží rasově smíšené populace vytvořit stabilní politické útvary. Navíc tvrdila, že je třeba se ve vztahu k „nižším“ rasám oprostít humanismu, protože nemají budoucnost ani naději ke zlepšení. (Budil, 2015)

Dalším významným představitelem sociálního darwinismu byl Cesare Lombroso, badatel a průkopník kriminalistické antropologie, který vymezil koncepci zločinného typu člověka – homo delinquens. Podle Lombrosa se mělo jednat o evolučně zastaralý druh člověka, kterého je možné identifikovat podle daných antropometrických parametrů. Existuje tedy vztah mezi nedostatkem morálky a fyzickou stavbou člověka, který by se dal využít v kriminalistice. Dále Cesare Lombroso zastával názor, že má rasové míšení pozitivní vliv na rozvoj talentů a ve svém díle „L'antisemitismo e le scienze moderne“ vystupuje proti vlně antisemitismu. (Budil, 2015)

1.6 Eugenická škola

Výsledkem praktické aplikace spojení sociálního darwinismu a rasové ideologie byla eugenika, jejíž vznik byl podnícen strachem z degenerace lidstva vlivem projevů urbanizace, industrializace a modernizace. Za její hlavní cíl můžeme považovat snahu o „biologické zkvalitnění lidské rasy“. (Budil, 2015)

Za zakladatele eugeniky můžeme považovat Francise Galtona, anglického polyhistora, který byl silně ovlivněn knihou Charlese Darwina O původu druhů. Galton razil výraz eugenika ve svém díle *Inquiries into Human Faculty and Development*, které vydal roku 1883. Roku 1907 pak v Londýně založil Eugenics Education Society, jejímž cílem bylo

„studium sociálních faktorů, které mohou zlepšit, nebo naopak zhoršit rasové kvality budoucích generací ve fyzické a mentální oblasti, propagaci významu eugeniky ve školách a mezi širší veřejností a odpovědnými politickými kruhy, sladění rodinné výchovy s eugenickými ideály a šíření znalostí zákonů dědičnosti.“ (Budil, 2015, s.888) Tyto eugenické společnosti se pak dále šířily i do dalších zemí, jako například Společnost rasové hygieny v Německu, Francouzská eugenická společnost, nebo Americká eugenická společnost, jejímž nejvýznamnějším představitelem byl Charles Benedict Davenport, rasový vizionář, který se ovšem svými vizemi silně odlišoval od výše zmiňovaného Josepha Arthura de Gobineau.

Zatímco Gobineau psal o obraně rasy a její degeneraci způsobené míšením (Černý, 1995), Charles Benedict Davenport chtěl „vyšší rasu“ teprve vytvořit. V roce 1904 otevřel instituci pro studium evoluce *Station for Experimental Evolution of the Carnegie Institution* a v roce 1908 pak Galtonovu společnost, která měla za cíl podporovat studium lidských ras.

O dva roky dříve byla v USA založena *Nadace pro zkvalitnění rasy* a už v roce 1907 přijal první ze států zákon, který umožňoval nedobrovolnou sterilizaci jak mentálně postižených, tak „sociálně nepřizpůsobivých“ osob. Tento zákon byl později přijat v celkově dvaceti třech státech USA. (Budil, 2015) Například v Německu pak byl v roce 1933 přijat podobný zákon s názvem „Zákon zamezující dědičně nemocnému potomstvu“, podle kterého byl zaveden pojem „dědičná nemoc“, který mohl být definován podle vůle lékařů, takže docházelo k nucené sterilizaci nejen osob trpících schizofrenií, maniodepresivní poruchou, nebo epilepsií, ale také skupiny obyvatel, které byly označeny jako nemocné, což byli například Romové. Zákon také umožňoval nucenou sterilizaci osob trpících těžkým alkoholismem nebo dětí z chudých rodin. (Milfait, 2013)

1.7 Současná teorie lidských ras

Podle současné teorie mají všechny lidské rasy původ ve stejném druhu člověka pocházejícího z východu Afriky, *Homo sapiens*. Ten se zde objevil už před 150 000 lety a postupně se rozšířil před přibližně 70 000 lety přes Arábii po euroasijském kontinentu, odkud se poté rozšířil i do Austrálie, přibližně před 45 000 lety, a nakonec do Severní Ameriky a Jižní Ameriky, kam se *homo sapiens* dostal před asi 14 000 lety. K postupnému

dobytí celého světa homo sapiens a vymizení ostatních lidských druhů se vážou dvě teorie, teorie křížení a teorie vytlačení.

Podle teorie křížení se během rozšiřování po světě homo sapiens mísil s ostatními druhy, které obývaly různé části světa, až jejich populace postupně splynuly, zatímco podle druhé teorie ostatní druhy buď homo sapiens vytlačil z jejich území, dokud se počty původních obyvatel nesnížily tak, že jejich druhy úplně vymizely, nebo je všechny vyvraždil. Pokud by byla teorie křížení pravdivá, znamenalo by to, že genetické rozdíly mezi Asiaty, Evropany a Afričany jsou i statisíce let staré.

Ani jedna z teorií ovšem není doposud plně potvrzená ani vyvrácená. (Harari, 2013) Archeologické nálezy potvrzují spíše teorii vytlačení, ale podle studie z roku 2013 DNA lidí pocházejících z území mimo Afriku obsahuje 1,5 – 2,1 procenta neandrtálské DNA, což znamená, že k určité úrovni křížení muselo dojít. (Prüfer, 2013)

Vznik ras byl tedy podmíněn rozšířením člověka do jiných podnebných pásem, kterým se lidské tělo postupem času přizpůsobilo. Tímto vznikly tři základní rasy, které se vyznačují odlišnými tvarovými a barevnými znaky, kde rozhodující roli mají znaky tvarové, zatímco znaky barevné jsou pouze doplňující. (Wolf, 2000)

Negroidní rasa původem pochází z tropického pásma, podél rovníku na africkém kontinentu. Tvorba hnědého pigmentu v kůži byla jediným spolehlivým způsobem, jak se bránit intenzivnímu slunečnímu záření. Europoidní rasa se utvářela v mírném pásmu na severní polokouli na rozlehlém území sahajícím od obratníku Raka až k severnímu polárnímu kruhu. Díky tomu můžeme u europoidní rasy pozorovat největší rozdíly v barvě pleti, očí i vlasů. Tyto rozdíly jsou výsledkem adaptace k odlišnému prostředí, kdy při rozšiřování do severní části mírného pásma docházelo ke ztrátě původního tmavšího zbarvení. V subtropickém pásmu zahrnujícím dnešní území Číny pak došlo ke vzniku mongoloidní rasy, která se následně rozšířila i do Severní i Jižní Ameriky. (Wolf, 2000)

2 ASPEKTY KULTURY A PROJEVY RASISMU

V této kapitole si přiblížíme některé aspekty kultury, a také nastíníme, jak rasismus vzniká a s jakými projevy se děti z odlišných etnických a národnostních skupin mohou setkat v běžném životě.

2.1 Kultura

Původ slova kultura můžeme hledat v antickém starověku, kdy byl původně spojován s obděláváním půdy. První přiblížení kultury k dnešnímu významu měl ale na svědomí už římský právník Marcus Tullius Cicero, který popsal filozofii jako kulturu ducha, čímž položil základ k chápání kultury jako charakteristiku lidské vzdělanosti. Tímto pojem kultura rozděloval společnost na skupinu, která rozvíjí své intelektuální schopnosti skrz filozofii a na zbytek, který se filozofii nevěnuje.

Zde můžeme vidět, že pojem kultura získal hodnotící prvek vázaný na osobnost člověka, tedy že už ve svých počátcích se blíží axiologickému pojetí, jak jej známe dnes. Ve středověku se s pojmem kultura v tomto smyslu prakticky nesetkáváme. Za to s nástupem renesance se vrací jeho používání včetně antického významu a získává také funkci tvorby hranice mezi člověkem a přírodou.

Člověk kulturu aktivně tvoří a skrze ni mění jak sebe samého, tak přírodu kolem. Existují tedy dva hlavní proudy, podle kterých se pojetí kultury rozděluje. Filozofický proud, který rozvíjí především axiologické pojetí a antropologické pojetí, které se rozvíjí v nově vznikajících disciplínách jako antropologie, etnografie, psychologie a sociologie. (Malina, 2009)

2.1.1 Filozofický proud

Abychom si přiblížili axiologické pojetí, podívejme se na některé představitele a jejich teorie. Patří mezi ně například Immanuel Kant, německý filozof, který považoval kulturu za schopnost člověka chovat se ve shodě s cíli, které si vytyčil. Jako cíl kulturního vývoje si představoval stvoření mravně i fyzicky dokonalého člověka. (Soukup, 2011)

Johann Gottfried von Herder, německý filozof a spisovatel, kulturu považoval za všeobecný znak společenského soužití všech národů světa. Sice připouštěl, že existují méně a více kulturní společnosti, ale teorii o nekulturních národech odmítal. Herderův koncept je považován za vrchol teorií kultury, které slučují filozofickou a vědní povahu pojmu

kultura, a podle Soukupa (2011) se Herder zasadil svou prací o překonání axiologického konceptu pojetí kultury.

Ke koncipování filozofie kultury jako teorie hodnot zásadně přispěl Heinrich Rickert, německý filozof, který vymezil kulturu jako vše, co bylo vytvořeno člověkem. Toto tvrzení dodnes tvoří jádro globálních definic kultury. (Soukup, 2011) Axiologické pojetí kultury vychází z používání tohoto pojmu ve filozofii a umění, díky čemuž má silně hodnotící náboj. Do kultury jsou tedy zahrnovány pouze pozitivní hodnoty z oblastí jako umění, literatura, věda, výchova, osvěta a podobně. (Soukup, 2011)

2.1.2 Pojem kultura ve speciálních vědách

Edward Burnett Taylor byl jedním z prvních britských učenců, který převzal termín „antropologie“ z německého akademického prostředí a antropologii pojal jako vědecké studium kultury. V roce 1881 pak kulturu definoval jako komplexní celek zahrnující náboženské a etické hodnoty a systémy, právní předpisy, poznání, umění a všechny zvyky a schopnosti, kterými jedinec disponuje jako příslušník společnosti a které si osvojil učením. (Budil, 2003)

Za důležitého představitele antropologického pojetí můžeme považovat Franze Boase, který umožnil prosazení kulturního relativismu a používání kultury jako nehodnotícího pojmu. Boas sice tvrdil, že příslušníci různých kultur vykazují různé reakce na podněty ve stejných podmínkách, ale tyto rozdíly přisuzoval kulturním podmínkám a tvrdil, že psychické procesy jsou pro celé lidstvo jednotné. (Soukup, 2015)

Antropologické pojetí zahrnuje do pojmu kultura všechny nadbiologické mechanismy a prostředky, jimiž se člověk jako člen společnosti přizpůsobuje vnějšímu prostředí. Díky popisné funkci antropologického pojetí můžeme charakterizovat, klasifikovat a popisovat různá společenství podle jejich vlastních specifických prvků a komplexů.

2.2 Asimilace a výsledky jejího procesu

Asimilací rozumíme přizpůsobení člověka nebo menšiny sociálnímu prostředí většinové společnosti, k němuž dochází přejímáním podobných názorů, způsobů chování a cílů. Tento problém se řeší především u imigrantů přicházejících do zemí s výrazně odlišnou kulturou. Samotný proces není jednostranný, protože menšinou a jejími kulturními znaky je ovlivněna i většina. (Jandourek, 2012)

Podle úspěšnosti asimilace může dojít k různým výsledkům. Může dojít k segregaci, kdy je menšina oddělená od většiny. Akomodací nazýváme stav, kdy minoritní skupina navenek dodržuje normy stanovené většinové společnosti, ale jinak se s nimi neztotožňuje. Při akulturaci dochází k přejímání hlavních norem, ale nedochází k intimním a partnerským kontaktům mezi skupinami. Pokud dochází i k propojení obou skupin prostřednictvím intimních svazků a jiných forem sdružování, nazýváme tento stav strukturální asimilací. Úplná asimilace znamená splnutí menšiny s většinou a přijetí všech jejích norem. (Jandourek, 2012)

2.3 Sociální integrace

Za nejvyšší stupeň sloučení minoritní a majoritní skupiny můžeme považovat sociální integraci, která znamená sjednocení a spojení v nový celek, kdy minoritní skupina a majoritní skupina rozvíjejí společenský systém, který obsahuje součásti hodnot a idejí obou stran. Členové obou skupin přitom nachází své místo ve společnosti a mezi oběma skupinami neexistuje žádná podstatná hranice. (Slowík, 2012)

2.4 Identita

Pojem identita můžeme chápat na několika úrovních. Jak člověk vnímá sám sebe a jak se odlišuje od ostatních, jaký člověk je nebo bude ve vztahu k druhým, ke kterým skupinám patří a jak důležité to pro něj je. Na první úrovni je to tedy pocit vlastní totožnosti založený na prožívání své vlastní komunity, pod který spadají i ty hodnoty, kterým člověk věří a na nichž staví smysl života. Na druhé úrovni je to sžití člověka s jeho životními rolami. Jedná se o souhrn sociálních rolí, kterých má člověk tolik, ke kolika skupinám patří a na jejichž mínění mu záleží. Na třetí úrovni se pak jedná o prožívání příslušnosti k menším či větším společenským celkům. Některé ze složek své identity má člověk dané, jako například pohlaví, věk, nebo barvu kůže, jiné si získává a má možnost volit mezi různými alternativami. Zde se jedná například o politickou nebo náboženskou příslušnost, volba životního partnera, kariéra. (Jandourek, 2012)

2.5 Xenofobie

Postoj, jehož jádrem je nedůvěra k odlišnostem a odchýlkám označujeme jako xenofobie. Tento pojem vyjadřuje strach z něčeho cizího nebo z někoho, kdo přichází

z ciziny, tedy z něčeho, co stojí mimo vlastní sociální útvar. Jandourek xenofobii definuje jako „nepřátelství vůči cizincům, odmítavý a nepřátelský postoj vůči jednotlivcům nebo skupinám, které jsou považovány za odlišné. Takové odmítnutí bývá doprovázeno řadou důvodů, především sociálních, náboženských, ekonomických, etnických nebo kulturních.“ (Jandourek, 2012, s. 243).

Jakožto jednoduše definovatelný původce problémů se stává vše, co je cizí, snadnou obětí. Klasickým příkladem v našem prostředí jsou Vietnamci a Romové, kteří se skutečně liší svou fyziognomií, a o to výraznější jsou projevy xenofobie vůči nim. Protože je xenofobie pouze postojem, a nikoliv ideologií nebo typem chování, nemá xenofobie žádnou právní definici. Předmětem právních úprav je pouze aktivní chování, kterým se xenofobie projevuje. (Šišková, 2008)

2.6 Rasismus

Xenofobie je základem nenávistné ideologie vůči cizím rasám, kterou nazýváme rasismus. Stejně jako xenofobie ani rasismus jako samotný termín není právně vymezený, ale jeho projevy ve formě aktivního jednání jsou právně upraveny a často definovány jako rasová nenávist, rozlišování podle rasy, veřejné hanobení národa či rasy, podněcování k nenávisti k některému národu nebo rase, ničení některého národa či rasy, genocida, národnostní a rasová zášť nebo národnostní a rasová nesnášenlivost. Dva základní druhy projevů rasistického chování regulované právem jsou rasová diskriminace a rasové násilí.

Rasová diskriminace se projevuje neoprávněným rozlišováním jednotlivců nebo skupin na základě jejich příslušnosti k určité rasové kategorii a jejich znevýhodňování vůči druhým. Vedle toho rasové násilí je rasou motivované násilné chování, jehož obětí je neindividualizovaný příslušník rasově odlišné menšiny. Tyto dva druhy projevů můžeme označovat jako tvrdý rasismus. Latentní neboli měkký rasismus je nevyhraněný a pasivní společenský postoj, který není možné označit právními termíny jako hanobení, ničení, zášť, nebo podněcování, ale jeho projevy můžeme označovat jako omezování, vylučování, nebo rozlišování. Na rozdíl od tvrdého rasismu se neprojevuje jako veřejně hlášaná ideologie. (Šišková, 2008)

Podle RNDr. Josefa Wolfa, CSc. je latentní rasismus buď pozůstatek původního rasismu, nebo častěji je to rasismus neprojevený, potlačovaný nebo utajovaný. Můžeme o něm v některých případech také hovořit dokonce jako o skrytém rasismu, který se navenek

nijak neprojevuje. Latentní forma rasismu je vlastně neviditelná, nepatrná forma rasismu, která se ale může projevit jako skutečný rasismus. V České republice latentní rasismus převažuje nad tvrdým rasismem. (Wolf, 2000)

V předchozí kapitole jsme si ukázali, jak vznikaly rasové teorie. Ty v historii sloužily jako ideologický základ k agresi, vykořisťování a expanzi. Dále jsme se dozvěděli, že dnes jsou aktivní projevy rasismu regulované právem. Kde se ale v lidech bere rasismus dnes? K jeho vzniku přispívá nedostatečná tolerance, láska, pochopení, porozumění, zjednodušené a okleštěné představy lidí. Rasismus také vzniká jako výsledek tuposti a nepochopení, hrubého materialismu, náboženské či ideové neústupnosti, nebo jako výsledek primitivní ideologie, líbivých sloganů, smyšlených informací a polopravd. (Wolf, 2000) Opět se tedy dostáváme k jinakosti a jejímu vnímání.

2.7 Stereotypy

Jedním z projevů, se kterými se děti mohou setkávat je stereotypizace podle jejich národnostní nebo etnické skupiny. Stereotyp je souborem určitých atributů, které jsou shodně přisuzovány určité sociální kategorii. (Hnilica 2010) Existují dvě třídy stereotypů: sociální a kulturní. Sociální stereotyp vznikne, pokud jsou atributy asociované s určitou kategorií sdíleny větším počtem jedinců. Kulturní stereotyp je pak takový, který je přenášen kulturou ať už v psané, nebo mluvené formě. (Malina, 2009)

2.8 Předsudky

Negativní stereotypy, tedy postoje, které jsou pokládány za příčinu diskriminace určité skupiny, nazýváme předsudky. (Malina, 2009) Podle Gordona W. Allporta je předsudek antipatie vůči členům určité skupiny lidí, která je založena na chybném zevšeobecnování. (Šmídová, 2017) Předsudky se projevují předpojatým hodnocením a zaujímáním afektivních postojů k jedincům na základě jejich příslušnosti k této kategorii. Předsudky můžeme dělit na explicitní a implicitní.

Explicitní jsou takové předsudky, které si uvědomujeme a můžeme je vůlí kontrolovat. Implicitní neboli automatické předsudky jsou pak ty, které jsou nevědomé nebo neuvědomované a vůlí je můžeme jen obtížně kontrolovat. Explicitní předsudky vůči příslušníkům menšin jsou zásluhou působení sociálních norem a humanistických hodnot na ústu-

pu, zatímco implicitní předsudky vlivem menší možnosti kontroly jsou u příslušníků majority velmi silné a rozšířené. (Malina, 2009)

Jako příklad předsudků spojených s náležením k určité etnické skupině si můžeme uvést některé vlastnosti, které byly přisuzovány Romům participanty polostrukturovaných rozhovorů. Předsudky Romům přisuzují nízkou inteligenci, lenost, nepořádnost, hlučnost, nebo tendenci lhát. (Šmídová, 2017)

2.9 Ethnocentrismus

Jako ethnocentrismus označujeme stanovisko, díky kterému se nějaká skupina považuje za střed veškerého dění a všechny ostatní skupiny hodnotí a třídí ve vztahu ke své vlastní skupině. (Barker, 2006) Ethnocentrická skupina považuje znaky vlastní kultury za nadřazené. Může ovšem mít také stabilizační funkci pro existenci vlastní skupiny díky vymezení vlastních zvyků vůči jiným skupinám. (Jandourek, 2012)

Podstata ethnocentrismu je tedy podezřívavost vůči cizincům a sklon hodnotit cizí kultury podle měřítek své vlastní. Ethnocentrické jsou do jisté míry všechny kultury. Ethnocentrismus bývá často provázen uzavíráním etnických skupin, čímž rozumíme proces upevňování hranic, které danou skupinu dělí od ostatních. Tyto hranice vznikají vlivem vylučovacích mechanismů, které stupňují rozdíly mezi jednotlivými etnickými skupinami.

Příkladem si můžeme uvést mechanismus zákazu či omezování vzájemných sňatků mezi členy rozdílných skupin, omezování vzájemných ekonomických a sociálních styků, nebo fyzickou separaci skupin, kde nám jako příklad může posloužit formování národnostních ghett. (Giddens, 2013) Z hlediska Richarda Rortyho je každé vědění ethnocentrické a navrhuje otevřenost k co nejvíce popisům světa. Podobně i Jacques Derrida chápe ethnocentrismus jako nevyhnutelnou, kulturně vázanou perspektivu, které se nelze zbavit, ale je možné ji vědomě podrobovat kritické kontrole. (Barker, 2006)

2.10 Nacionalismus

Stejně jako xenofobie a rasismus se i nacionalismus nachází tam, kde člověk přichází do styku s jinakostí. Styk s cizinci a jejich zvyky, které jsou pro člověka neznámé mohou budit obavy a nedůvěru ke všemu, co z ciziny pochází. Tyto pocity tvoří přirozené základy nacionalismu. Ono povědomí o jinakosti pak ale může v člověku budovat pocity nadřazenosti, nebo až otevřené nepřátelství. (Lozoviuk, 2012)

Podle Gellnera (1993) jsou nacionalismus, národ i národní stát produkty moderní civilizace, která má počátky v průmyslové revoluci. Nacionalismus a pocity s ním spojené nejsou zakořeněné v lidské přirozenosti, ale jedná se o produkty nové společnosti, kterou vytváří industrialismus. Gellner tedy tvrdí, že v tradičních společnostech je myšlenka neznámým pojmem. Giddens (2013) doplňuje, že síla nacionalismu je spjata také se schopností vytvářet identitu jedinců a v tomto smyslu pak může ohrožení národních zájmů být vnímáno také jako ohrožení identity jednotlivců. (Giddens, 2013)

Nacionalismus a rasismus se obvykle vyskytují společně a můžeme je chápat jako sebelásku povýšenou na úroveň vysoké kultury za cenu přeceňování sebe samých a falšování dějin, jako tomu bylo například v poraženém Německu po první světové válce. (Wolf, 2000)

2.11 Kulturní pluralismus

Kulturní pluralismus patří mezi modely etnické integrace, s jejichž pomocí se mnohonárodnostní společnosti snaží řešit problémy jako zmírňování napětí z etnické diverzity, zabraňování etnickým střetům nebo zlepšování vztahů mezi národnostními menšinami a většinovou populací. V tomto modelu je umožněna etnickým kulturám plnoprávná souběžná existence, aniž by byly vylučovány z účasti na ekonomickém a politickém životě celé společnosti. (Giddens, 2013)

3 ODLIŠNOSTI ETNICKÝCH SKUPIN V ČR

V této kapitole se budeme věnovat kulturním odlišnostem jednotlivých vybraných etnických skupin žijících na území České republiky.

3.1 Romové

Jak jsme si řekli výše, základním kamenem konfliktů mezi národnostmi a rasami je v jinakosti a strachu z cizího. V čem se tedy děti jiných národností a etnicit žijící v České republice mohou odlišovat? Začněme u Romů. V první řadě se odlišují vzhledem. Také mohou mluvit jiným jazykem s jinou soustavou pojmů, mohou mít vlastní kulturu, jiné hodnoty, historii, rodinné vztahy a celkově odlišný styl života.

O jaké odlišnosti se ale konkrétně jedná, kde se mezi Romy vzaly a proč se i přes staletí, po které žijí v Evropě, stále odlišují? Romové původně pocházejí z Indie, odkud s sebou do Evropy přivezli i svůj jazyk, kulturu a normy, které se v Indii po staletí vyvíjely. Indické klima nebylo vhodné k vytváření a hromadění hmotných statků, protože vše díky horku a vlhku podléhalo rychlému rozkladu.

Řemesla, kterými se Romové živili v Evropě, se živili už v Indii, a i zde vyžadovaly kočovný způsob života. Další odlišností je zvyk vyhazovat nesněžené potraviny. Tento zvyk také pochází z Indie, kde byl odůvodněný místním podnebím a také hmyzem, který na jídlo sedal a přenášel nakažlivé choroby. V romských domácnostech je zvykem prakticky denně prát oblečení, což má u dětí hned dva následky. Romské děti se pak nebojí tolik ušpinit a jejich oblečení je rychleji obnošené. (Šišková, 2008)

Další z odlišností, která se může projevat i u dětí, jsou odlišné prvky v náboženství. Přestože se Romové často hlásí ke katolickému křesťanství, v jejich náboženském cítění můžeme nacházet prvky původních indických náboženství a také prvky animismu, totemismu a panteismu, které se mohou projevat fatalismem, nedostatkem smyslu pro budoucnost a přílišným zaujetím současností.

Ke vzniku konfliktů mohou vést i rozdíly v jazycích. U romštiny je ke správnému pochopení významu vět často zapotřebí kontext ve formě intonace, doprovodných gest, mimiky a empatie. Pokud si potom dítě přeneseme tento způsob dorozumívání i do češtiny, může například bránit romským dětem v dosažení školních úspěchů. Další problém, ke kterému mohou rozdíly v jazycích vést, jsou rozdíly v logice. Jedna z výhod českého jazyk

je možnost se snadno vyhnout protirečení. Aristotelovská logika poznamenala větnou stavbu evropských jazyků tak, že protimluv vnímáme jako gramatickou chybu. Romské děti, které musí své myšlenky do českého jazyka překládat, se mohou snadno chytit do pasti logiky českého jazyka, což pak může být vnímáno jako lež. (Šišková, 2008)

3.2 Vietnamci

Jedna z odlišností je tradiční chápání blahobytu vycházející z představy, že kdo je silnější postavy, může si dovolit více jíst a také se má pravděpodobně lépe. Z této představy vychází vietnamská fráze, která by se dala přeložit jako „vypadáte blahobytně, jistě se vám vede dobře“, ale cizinci, kteří neumí dostatečně dobře česky ji často překládají jako „jste pěkný/pěkná, tlustý/tlustá). Tato věta pak může vést k nepochopení a případně konfliktům. Tento problém se ovšem týká spíše těch Vietnamců, kteří v České republice žijí teprve krátkou dobu, nebo neumí dostatečně česky.

Co se týče mimoslovní komunikace, ke konfliktu může dojít například vlivem rozdílného chápání úsměvu, protože Vietnamci používají úsměv například i když něčemu nerozumí, nebo si jsou něčím nejistí, což může na Čecha působit jako výsměch. Naopak pro Vietnamce může být matoucí, pokud si mimoděk dáte ruce v bok. Toto gesto totiž může být vnímáno jako vztek nebo nesouhlas. Podobně může být vnímáno, pokud si překřížíte ruce na prsou. Další odlišnost spočívá v přivolávání druhé osoby rukou. Pokud při tomto gestu směřuje dlaň vaší ruky nahoru, naznačujete, že osoba, kterou chcete přivolat, má nižší společenské postavení.

Rozdílně Vietnamci také vnímají kritiku jednotlivce před kolektivem, která odporuje vietnamským tradicím a je vnímána jako tvrdý trest, pokud se jedná o kritiku podřízeného nadřízeným. Pokud je tedy takové jednání nutné, mělo by probíhat mezi čtyřma očima. Odlišné je také vnímání emocí. Pro Vietnamce není vhodné projevovat před ostatními své emoce. Kdo není schopen regulovat své pocity u Vietnamce, ztratí tvář. (Šišková, 2008) Je ovšem důležité brát v potaz, že většina zmíněných kulturních odlišností se týká především první generace přistěhovalců a nemusí nutně platit pro další generace.

3.3 Ukrajinci

Základní hodnotový systém tradiční ukrajinské skupiny se vzhledem k dlouhému soužití s českým obyvatelstvem nijak zásadně neliší od českého hodnotového systému. Obecně se vyskytuje vyšší míra národní hrdosti a religiozity. Tato hrdost ovšem může přecházet až v nekritičnost a idealizaci vlastního národa, který je pak vnímán ve zkreslené podobě.

Soužití s majoritní společností v České republice nevykazovalo příliš velké problémy. Situace se ovšem komplikuje s větším počtem ukrajinských dělníků, které většina českého obyvatelstva spojuje s nárůstem kriminality. Tyto xenofobní pocity jsou pak přenášeny i na tradiční ukrajinskou skupinu. (Šišková, 2001)

3.4 Afghánci

Ačkoliv o sobě Afghánci tvrdí, že jsou velmi přísní muslimové a že jejich morální kodex je tvořen výlučně islámem, rozhodující je pro ně domácí tradice. Náboženství se s ní během času smísilo a jsou pevně přesvědčeni, že vše, v čem byli vychováni, je čistý islám. Afghánci pociťují silnou příslušnost ke skupině a cítí se vázáni především svou rodinou, která představuje několik desítek až stovek osob.

Pokud se Afghánci ocitnou v cizině mimo svou komunitu, je pro ně důležitý alespoň původ ze stejné oblasti či provincie, na druhém místě samotné „afghánství“ a až na třetím místě sounáležitost vymezená společným náboženstvím nebo přátelstvím. Afghánci tedy daleko více důvěřují svým příbuzným, nebo osobám ze své kmenové skupiny. Přátelství ve smyslu důvěry a vzájemné opory s člověkem vlastního výběru je tedy vyhrazen prakticky pouze pro okruh svých příbuzných. Cizinec proto může být zklamaný chováním svého afghánského přítele, ale pro Afghánce může být přirozené, že solidaritu s cizím člověkem po něm nemůže nikdo vyžadovat.

Mezi Afghánci také platí kolektivní odpovědnost – vina i zásluha jednotlivce se vztahuje na celou širokou rodinu, takže je správné chování podle uznávaného modelu vyžadováno i u těch případů, které by Čech považoval za soukromou záležitost. Hlavní pozitivní vlastnosti, kterými by se měli Afghánci vyznačovat, jsou čest, pohostinnost a statečnost, jejichž dodržování vymáhá a kontroluje společnost. Citlivá je především otázka zpo-

chybnění cti a označení za zbabělce. Toto označení může občas vést ke zdánlivě nesmyslně agresivnímu chování.

Pokud se ale Afghánci ocitnou mimo vlastní komunitu, obvykle se poměrně rychle přizpůsobí místním zvyklostem. Pokud se dostanou do České republiky, mají už nějaké zkušenosti s okolním světem a tak se nechovají čistě podle afghánských paradigmat. Míra odklonění je ovšem individuální a závislá na tom, zda žijí izolovaně, nebo uvnitř afghánské komunity. (Šišková 2001)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 FORMULACE CÍLŮ

4.1 Hlavní cíl

Zjistit, zda se děti odlišných etnických a národnostních skupin setkávají s projevy rasismu a xenofobie.

4.2 Dílčí cíle

Zjistit, jak často se děti setkávají s projevy rasismu.

Zjistit, ze kterých etnických skupin se děti setkávají s projevy rasismu nejčastěji.

Zjistit, se kterými projevy rasismu se děti z různých etnických skupin setkávají nejčastěji.

Zjistit, do jaké míry děti projevy rasismu trápí.

Zjistit, ze kterých skupin se děti setkávají s vybranými projevy rasismu nejčastěji.

5 FORMULACE VÝZKUMNÝCH OTÁZEK

5.1 Hlavní výzkumná otázka

Setkávají se děti odlišných etnických a národnostních skupin s projevy rasismu a xenofobie?

5.2 Dílčí výzkumné otázky

Jak často se děti setkávají s projevy rasismu?

Ze kterých etnických skupin se děti setkávají s projevy rasismu nejčastěji?

Se kterými projevy rasismu se děti z různých etnických skupin setkávají nejčastěji?

Do jaké míry děti projevy rasismu trápí?

Děti ze kterých skupin se setkávají s vybranými projevy rasismu nejčastěji?

6 METODOLOGIE

Pro realizaci praktické části bakalářské práce jsem jako výzkumný soubor zvolil děti z různých etnických a národnostních skupin navštěvující druhý stupeň základních škol. Kontaktoval jsem celkem osm základních škol, z nichž se dvě rozhodly podílet se na mém výzkumu. Jedna z nich se nachází v Jihomoravském kraji a druhá v kraji Olomouckém. Do obou škol jsem se dostavil osobně a účastnil se sběru dat. Dětem jsem vysvětloval zadání a pomáhal objasnit jednotlivé pojmy, pokud jim jejich význam nebyl jasný. Celková návratnost byla sto procent, tedy 113 dotazníků. Dotazník jsem rozdával v lednu a březnu 2019.

Jako výzkumný přístup jsem zvolil kvantitativní výzkum. Metodu sběru dat jsem použil metodu dotazování, techniku pak dotazníkové šetření. Výzkumným nástrojem byl polostrukturovaný dotazník, který jsem vytvořil z dotazníku „Racial Hassles“ od Shelly P. Harrel, Ph.D. Nejprve jsem anglický originál přeložil do českého jazyka, jednotlivé položky upravil pro podmínky v České republice. Pro respondenty, kteří ovládají český jazyk byla použita tato varianta. Respondentům, kteří upřednostnili vyplňování dotazníku v anglickém jazyce, jsem tento dotazník přeložil zpět do angličtiny v upravené formě.

Dotazník se skládá z 21 položek, kde první otázka byla otevřená identifikační a zbylých dvacet otázek uzavřených předmětných. Těchto dvacet položek představuje vybrané projevy rasismu, u kterých měli respondenti uvést na dvou Likertových škálách, jak často se s těmito projevy setkávají a jak moc je tyto projevy trápí. Každou otázku jsem vyhodnocoval samostatně a rozdělení odpovědí je pro větší srozumitelnost zpracováno formou tabulek a grafů, přičemž tabulky zobrazují četnosti odpovědí v procentech a grafy zobrazují průměrnou četnost a sílu stresu u každé ze skupin respondentů. V dotazníkovém šetření jsem zkoumal, jak často se děti různých etnických a národnostních skupin v běžném životě setkávají s projevy rasismu a jak moc je tyto projevy trápí.

7 ANALÝZA DAT

Respondenty bylo nutno rozdělit do skupin podle přisouzené etnicity, aby bylo možné jednotlivé jevy sledovat tak, jak by se mohly projevat u laické veřejnosti. Všechny respondenty jsem tedy rozdělil nejprve podle rasy a poté do skupin podle národnosti nebo etnicity, ke které se respondenti přihlásili.

Skupina	Rasa	Etnikum/Národnost
Asijská	mongoloidní rasa	Čína, Kazachstán, Mongolsko, Vietnam
Ekvatoriální	negroidní rasa	Nigérie
Středoevropská	europoidní rasa	Bulharsko, Chorvatsko, Lotyšsko, Maďarsko
Ruská	europoidní rasa	Rusko
Ukrajinská	europoidní rasa	Ukrajina
Muslimská	europoidní rasa	Afghánistán, Arabové
Indická	europoidní rasa	Indie
Jihoafrická	europoidní rasa	Jihoafrická republika
Latinskoamerická	europoidní rasa	Brazílie, Mexiko
Romská	europoidní rasa	Romové, Česká republika

Tabulka 1

7.1 Jak se orientovat v tabulkách a grafech.

Respondenti u každé položky odpovídali označováním na dvou Likertových škálách, jak často se s daným projevem setkávají a jak moc je tento projev trápí. U tabulky 3 až 26 sloupce označené 0 až 5 korespondují s tvrzeními takto označenými v dotazníku. Průměrné hodnoty v tabulkách 23 až 26 korespondují s hodnotami v následujících sloupcích.

V případě četností se jedná o:

0 – Nikdy

1 – Méně než jednou za rok

2 – Několikrát za rok

3 – Asi jednou za měsíc

4 – Několikrát za měsíc

5 – Jednou týdně, nebo častěji

N/A – Otázka nebyla zodpovězena

U stresu, způsobeného těmito projevy pak:

0 – Nikdy se mi to nestalo

1 – Netrápí mě to

2 – Trochu mě to trápí

3 – Trápí mě to

4 – Velmi mě to trápí

5 – Extrémně mě to trápí

N/A – Otázka nebyla zodpovězena

Odpovědi respondentů jsou zprůměrovány a zaokrouhleny na dvě desetinná místa

7.2 Analýza jednotlivých položek

1. Z jaké etnické/národnostní skupiny pochází?

První položka byla jedinou otevřenou otázkou v dotazníku, do které měli respondenti doplnit, z jaké etnické nebo národnostní skupiny pochází. Téměř všichni respondenti odpověděli názvem státu, odkud pochází, s výjimkou respondentů, které jsem zařadil do muslimské skupiny, kde jeden respondent na první otázku odpověděl, že je Arab, a dále pak skupiny, do kterých jsem řadil romské respondenty.

U skupiny Romů jsem se setkal s největším počtem různých odpovědí, kdy nejčastější odpověď byla Rom/Romové (celkem 37 výskytů), druhou nejčastější odpovědí pak byla národnost česká, která se objevila celkově dvanáctkrát a představuje tak téměř 23 % všech odpovědí romských respondentů. Dva romští respondenti se ke své národnosti nebo etnicitě odmítli vyjádřit úplně. Dále se jeden respondent hlásil k Olašským Romům a jedna respondentka se označila jako „cigánka“. Z výsledků je patrné, že pro romské děti je toto citlivé téma a příslušnost k etnické či národnostní skupině je nejednotná.

Etnicita/národnost	Četnost	Procenta
Rom/Romové	37	69,81 %
Čech/Česká	12	22,64 %
Nevyplněno	2	3,77 %
Olašský Rom	1	1,89 %
Cigánka	1	1,89 %
Celkem	53	100 %

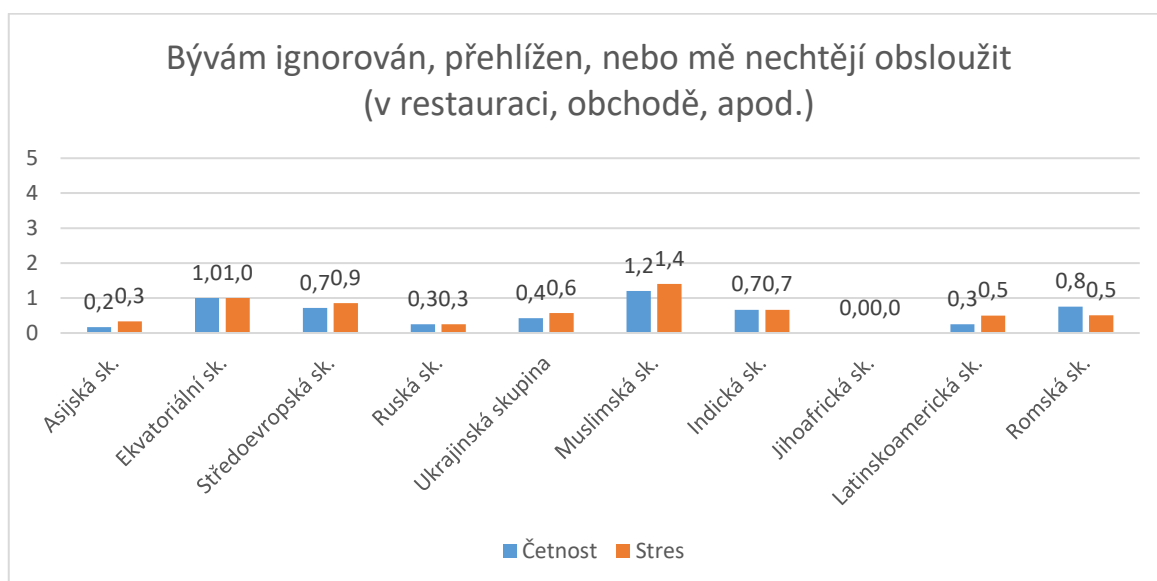
Tabulka 2

2. Bývám ignorován, přehlížen, nebo mě nechtějí obsloužit (v restauraci, obchodě apod.)

Podle Grafu 1 se průměrně děti z odlišných etnických a národnostních skupin v Česku setkávají s tímto projevem méně než jednou do roka a pokud se s ním setkají, netrápí je to. Podle výsledků šetření se s tímto projevem nejčastěji setkávají děti z muslimské skupiny, co se však týče úrovně prožívání, odpovídají, že je setkávání s tímto projevem netrápí. Podle Tabulky 3 je romská skupina jediná, jež se s tímto projevem setkává několikrát do týdne či častěji. Takto odpověděli čtyři respondenti (celkem 7,5 % respondentů) s tím, že dva z nich tento projev extrémně trápí. Jeden z romských respondentů se k této otázce vůbec nevyjádřil.

Položka 2 Skupina	Četnost v %								Stres v %							
	0	1	2	3	4	5	N/A		0	1	2	3	4	5	N/A	
Asijská	83	17							67	33						
Ekvatoriální		100								100						
Indická	67		33						67		33					
Jihoafrická	100								100							
Latinskoamerická	75	25							75	25						
Muslimská	40	20	20	20					40	20	20		20			
Romská	72	9,4	3,8	1,9	3,8	7,5	1,9		72	13	9,4			3,8	1,9	
Ruská	75	25							75	25						
Středoevropská	57	14	29						57	29			14			
Ukrajinská	75	14	3,6	7,1					75	3,6	11	11				

Tabulka 3

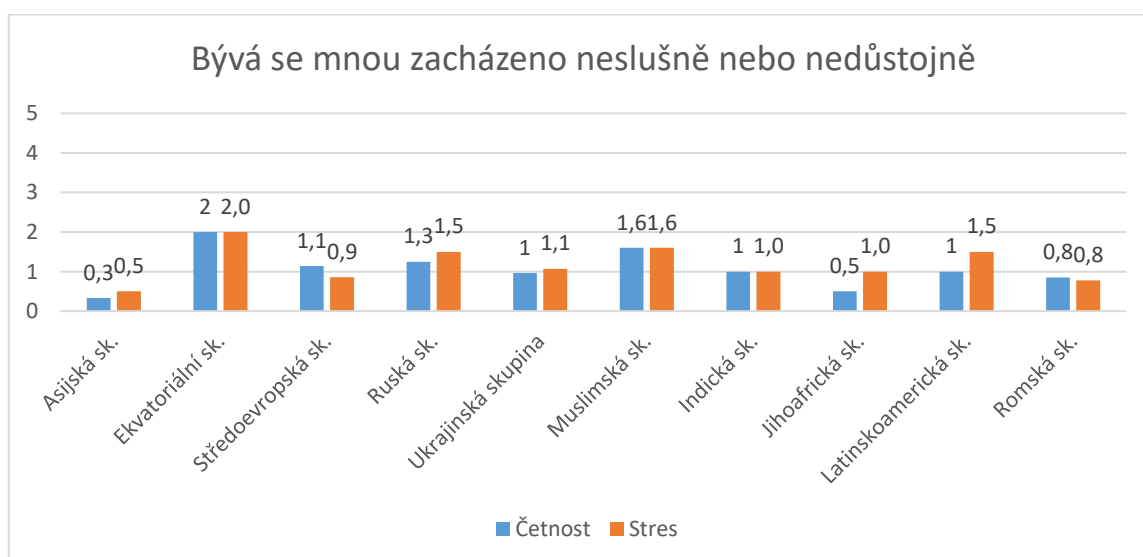
Graf 1

3. Bývá se mnou zacházeno neslušně nebo nedůstojně.

Průměr všech respondentů ukazuje, že se domnívají, že je s nimi méně než jednou do roka zacházeno neslušně nebo nedůstojně. Jeden z respondentů z muslimské skupiny doplnil poznámku, že s ním bývá neslušně zacházeno kvůli jeho vzhledu, a přestože se s tímto projevem setkává asi jednou do měsíce, netrápí ho. Ze všech skupin se v průměru nejčastěji s neslušným nebo nedůstojným zacházením setkává respondent z ekvatoriální skupiny, který se s tímto projevem setkává několikrát za rok, což jej trochu trápí. Podle Tabulky 4 se 3,8 % romských respondentů s tímto projevem setkává jednou týdně nebo častěji a tito respondenti uvedli, že je tento projev extrémně trápí.

Položka 3 Skupina	Četnost v %							Stres v %						
	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	67	33						67	17	17				
Ekvatoriální			100							100				
Indická	33	33	33					33	33	33				
Jihoafrická	50	50						50	50					
Latinskoamerická	25	50	25					25	25	25	25			
Muslimská	20	40		40				20	20	40	20			
Romská	53	28	9,4	3,8	1,9	3,8		53	30	11	1,9		3,8	
Ruská	50		25	25				50		50				
Středoevropská	43	43				14		43	43		14			
Ukrajinská	46	32	11	3,6	3,6	3,6		46	25	14	3,6	11		

Tabulka 4

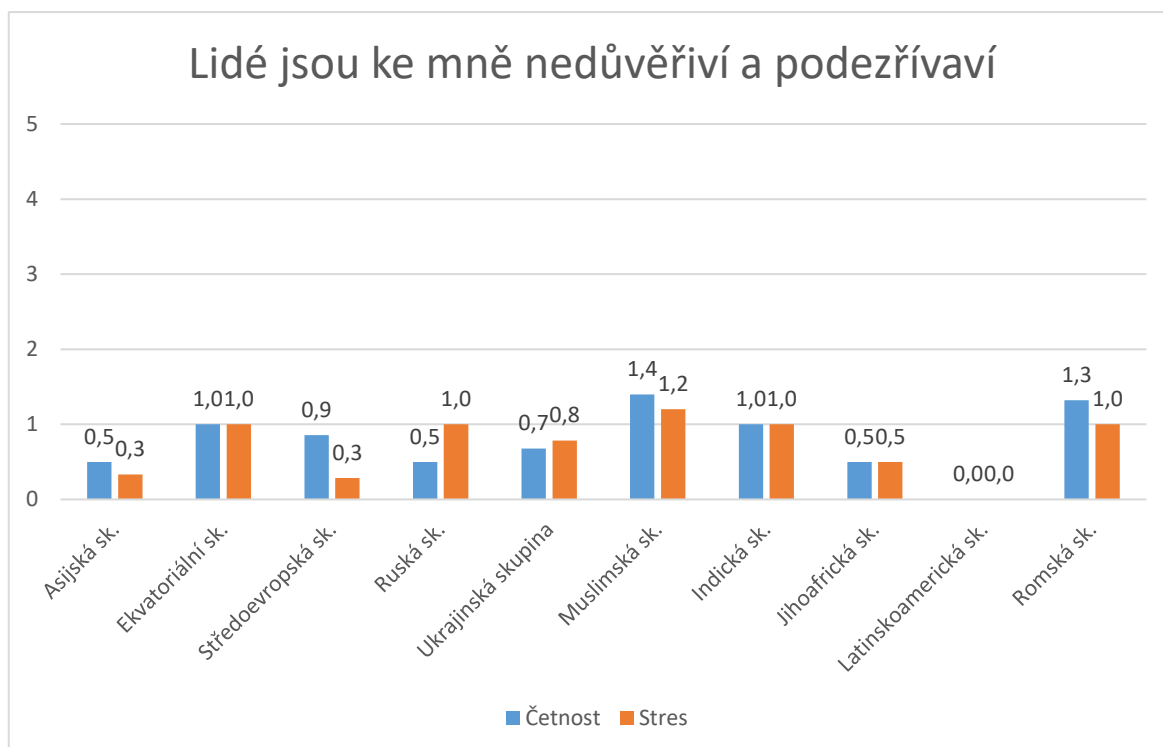
Graf 2

4. Lidé jsou ke mně nedůvěřiví a podezřívaví

Podle Grafu 3 se všechny skupiny respondentů kromě latinskoamerické skupiny s tímto projevem setkávají méně než jednou ročně a tyto projevy je netrápí. Jediná skupina, v níž respondenti uvedli, že se s nedůvěrou a podezřívavostí setkávají jednou do týdne nebo častěji, byli Romové, kde takto odpovědělo 9 %. Dvě skupiny uvedly, že je tento projev extrémně trápí, konkrétně 4 % romských a 4 % ukrajinských respondentů. Jeden z respondentů (25 % v Tabulce 5) zastupující latinskoamerickou skupinu tuto otázku nevyplnil.

Položka 4 Skupina	Četnost v %							Stres v %						
	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	67	17	17					67	33					
Ekvatoriální		100							100					
Indická	33	33	33					33	33	33				
Jihoafrická	50	50						50	50					
Latinskoamerická	75						25	75						25
Muslimská	40	20	20		20			40	20	20	20			
Romská	45	21	15	4	6	9		45	30	13	6	2	4	
Ruská	50	50						50		50				
Středoevropská	71		14		14			71	29					
Ukrajinská	64	21		11	4			61	21	7	4	4	4	

Tabulka 5

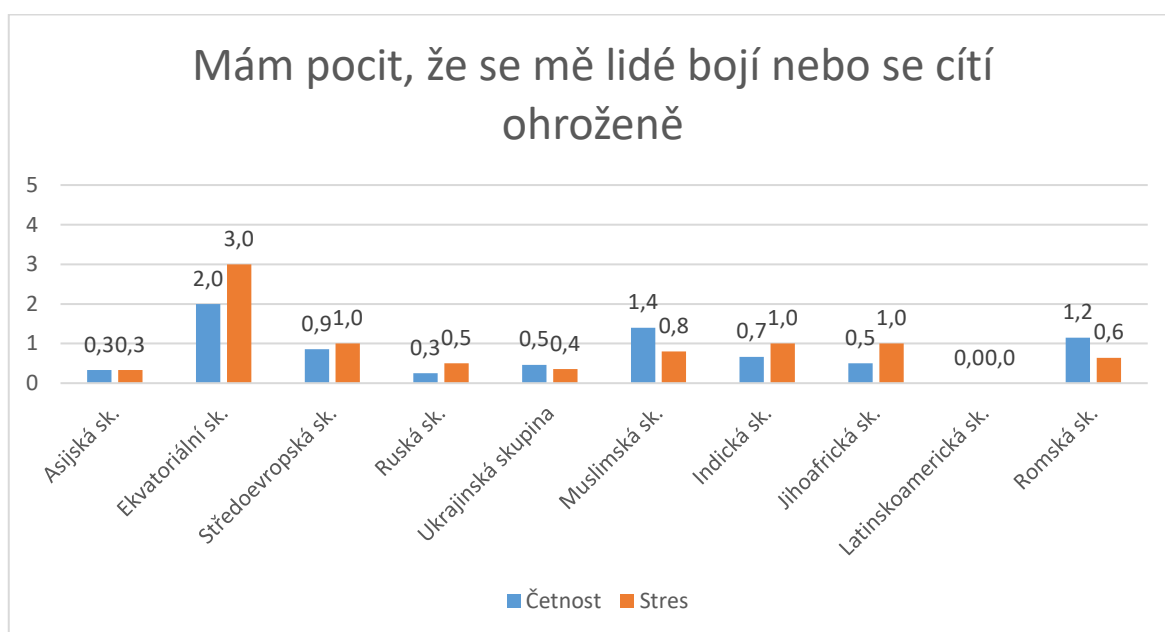
Graf 3

5. Mám pocit, že se mě lidé bojí nebo se cítí ohroženě

S tímto projevem se nejčastěji setkává respondentka z ekvatoriální skupiny, která uvedla, že se s tímto pocitem setkává několikrát za rok a že ji trápí. Jak je patrné z Tabulky 6, jediná skupina, kde respondenti uvedli, že se s tímto pocitem setkávají jednou týdně nebo častěji, byli Romové, z nichž takto odpovědělo 11 % romských respondentů a 2 % respondentů uvedlo, že je tento pocit extrémně trápí. Podle Grafu 4 se s tímto pocitem setkává méně než jednou za rok šest skupin respondentů, a to konkrétně skupina střeoevropská, ukrajinská, muslimská, indická, jihoafrická a romská. Asijská, ruská a latinskoamerická skupina se s těmito projevy neseťkává.

Položka 5 Skupina	Četnost v %						Stres v %					
	0	1	2	3	4	5 N/A	0	1	2	3	4	5 N/A
Asijská	83		17				83		17			
Ekvatoriální			100						100			
Indická	67		33				67		33			
Jihoafrická	50	50					50	50				
Latinskoamerická	100						100					
Muslimská	60			20	20		60	40				
Romská	60	13	6	4	6	11	58	26	11	2	2	
Ruská	75	25					75	25				
Střeoevropská	57	14	14	14			57	14	14		14	
Ukrajinská	75	11	11		4		75	18	4	4		

Tabulka 6

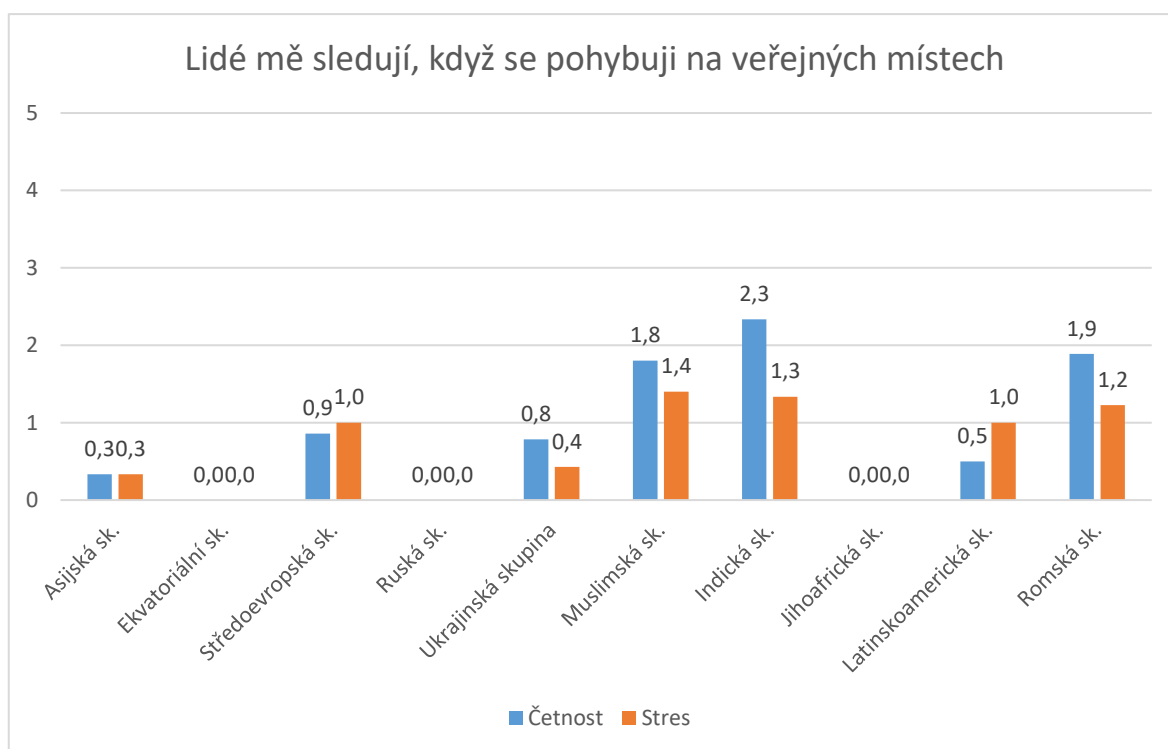
Graf 4

6. Lidé mě sledují, když se pohybuji na veřejných místech

Podle Grafu 5 se se sledováním při pohybu na veřejných místech setkávají několi-krát za rok tři skupiny respondentů, a to muslimská, indická a romská skupina. Zároveň tyto skupiny uvedly, že je tento projev netrápí. Podle Tabulky 7 uvedlo 33 % indických a 25 % romských respondentů, že se s tímto jevem setkávají jednou týdně nebo častěji, přičemž jeden z těchto romských respondentů neuvedl, zda jej tento projev rasismu trápí. Tři skupiny respondentů se se sledováním na veřejných místech nikdy nesetkaly.

Položka 6 Skupina	Četnost v %							Stres v %						
	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	83		17					83		17				
Ekvatoriální	100							100						
Indická		67				33		33	33		33			
Jihoafrická	100							100						
Latinskoamerická	50	50						50		50				
Muslimská		60	20		20				80		20			
Romská	40	17	11	3,8	3,8	25		40	26	17	5,7	1,9	7,5	1,9
Ruská	100							100						
Středoevropská	57	14	14	14				43	29	14	14			
Ukrajinská	64	18	3,6	7,1	3,6	3,6		64	29	7,1				

Tabulka 7

Graf 5

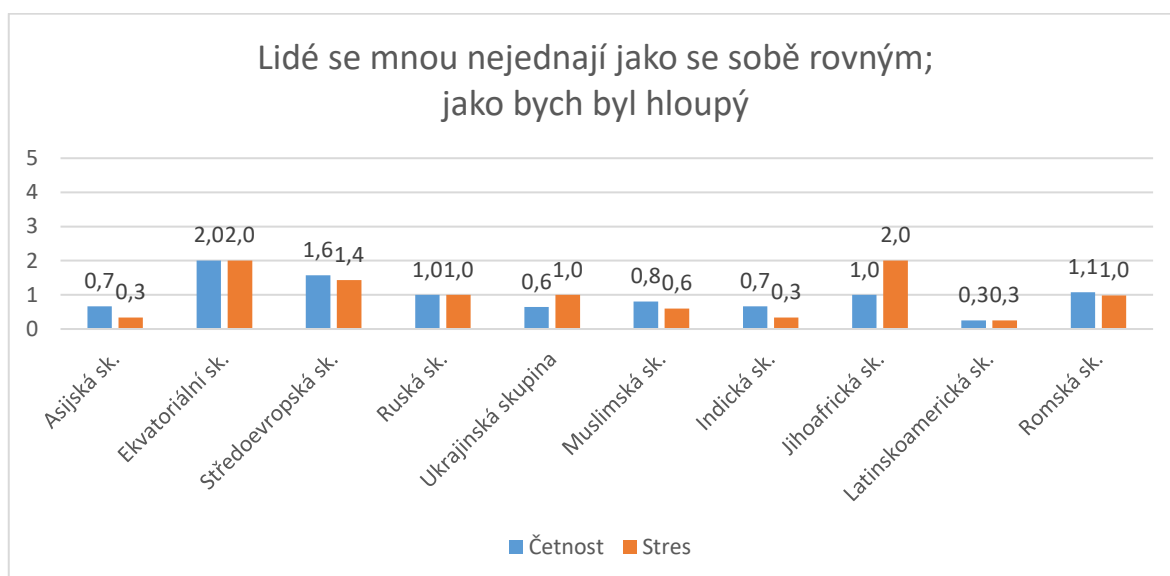

7. Lidé se mnou nejednají jako se sobě rovným; jako bych byl hloupý

Podle Grafu 6 se několikrát za rok s tímto projevem rasismu setkává respondentka z ekvatoriální skupiny, která také uvedla, že ji tento projev trochu trápí. Respondenti ze středoevropské skupiny uvedli, že se s tímto projevem setkávají několikrát za rok, ale netrápí je. Respondenti z asijské, ruské, ukrajinské, muslimské, indické, jihoafrické a romské skupiny uvedli, že se s tímto projevem setkávají méně než jednou za rok, přičemž žádnou z těchto skupin zaznamenané projevy netrápí. Podle Tabulky 8, celkem 11 % respondentů z romské skupiny, 3,6 % respondentů z ukrajinské skupiny a 14 % ze středoevropské skupiny uvedlo, že se s tímto jednáním setkávají jednou týdně nebo častěji, přičemž 7,5 % romských a 11 % ukrajinských respondentů toto jednání trápí.

Položka 7 Skupina	Četnost v %							Stres v %						
	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	67	17		17				67	33					
Ekvatoriální			100							100				
Indická	67			33				67	33					
Jihoafrická		100								100				
Latinskoamerická	75	25						75	25					
Muslimská	60	20		20				60	20	20				
Romská	55	21	11		1,9	11		55	19	15	3,8	7,5		
Ruská	50	25		25				50	25		25			
Středoevropská	29	29	29			14		29	14	43	14			
Ukrajinská	61	29	3,6	3,6		3,6		61	11	18			11	

Tabulka 8

Graf 6

8. Mé nápady a názory bývají ignorovány, nebo shazovány

Všechny skupiny, kromě ekvatoriální a asijské skupiny, se s tímto projevem do určité míry setkávají. Indové a Latinoameričané se ze všech skupin s tímto projevem setkávají vůbec nejčastěji, a to několikrát ročně. Respondenti ostatních skupin uvedli, že se s tímto projevem setkávají méně než jednou v roce. 13 % romských respondentů, 14 % středoevropských respondentů a 33 % indických respondentů uvedlo, že se s ignorováním nebo shazováním nápadů a názorů setkávají jednou týdně nebo častěji. 5,7 % romských respondentů a 3,6 % ukrajinských respondentů toto chování extrémně trápí.

Položka 8	Četnost v %							Stres v %						
Skupina	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	83	17						83			17			
Ekvatoriální	100							100						
Indická	33	33				33		33		67				
Jihoafrická	50		50					50		50				
Latinskoamerická		50	50						50	50				
Muslimská	40	40		20				40		40		20		
Romská	57	15	9,4	1,9	3,8	13		57	26	9,4	1,9		5,7	
Ruská	25	75						25	50	25				
Středoevropská	29	43	14			14		29	57		14			
Ukrajinská	43	21	18	14	3,6			43	25	21	3,6	3,6	3,6	

Tabulka 9

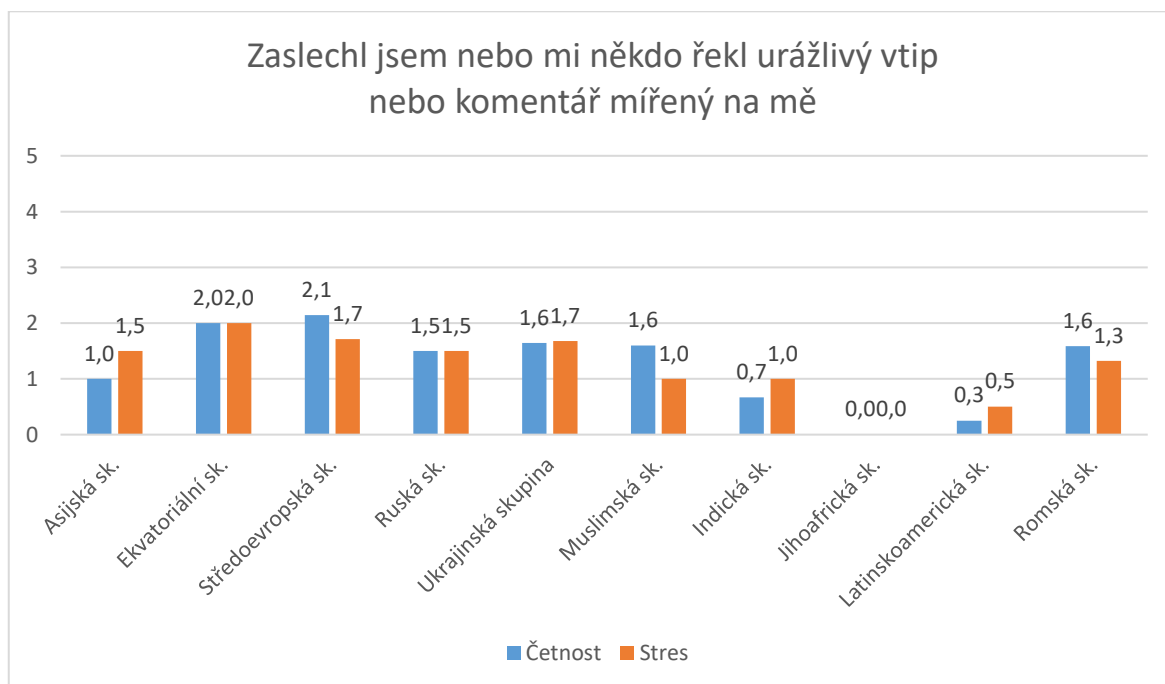
Graf 7

9. Zaslechl jsem nebo mi někdo řekl urážlivý vtíp nebo komentář mířený na mě

Zatímco nikdo z jihoafrických respondentů se s tímto projevem nesetkal, respondenti z asijské, latinskoamerické a indické skupiny se s tímto projevem setkávají méně než jednou v roce (viz Graf 8). Všechny ostatní skupiny se s tímto jevem setkávají průměrně několikrát ročně. Podle Tabulky 10 se s urážlivými vtipy nebo komentáři jednou týdně či častěji setká 15 % romských respondentů, 14 % středoevropských respondentů a 3,6 % ruských respondentů. Jeden z ukrajinských respondentů uvedl, že se s projevy setkává jednou týdně nebo častěji, ale netrápí ho. Jako poznámku připsal, že se vtípům vždy zasměje.

Položka 9 Skupina	Četnost v %							Stres v %						
	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	33	33	33					33	33		17	17		
Ekvatoriální			100							100				
Indická	33	67						33	33	33				
Jihoafrická	100							100						
Latinskoamerická	75	25						75		25				
Muslimská	40		40		20			40	40		20			
Romská	38	25	13	5,7	3,8	15		38	30	13	7,5	3,8	7,5	
Ruská	25	25	25	25				25	25	25	25			
Středoevropská	14	14	43	14		14		14	29	43		14		
Ukrajinská	29	21	25	11	11	3,6		29	21	25	14		11	

Tabulka 10

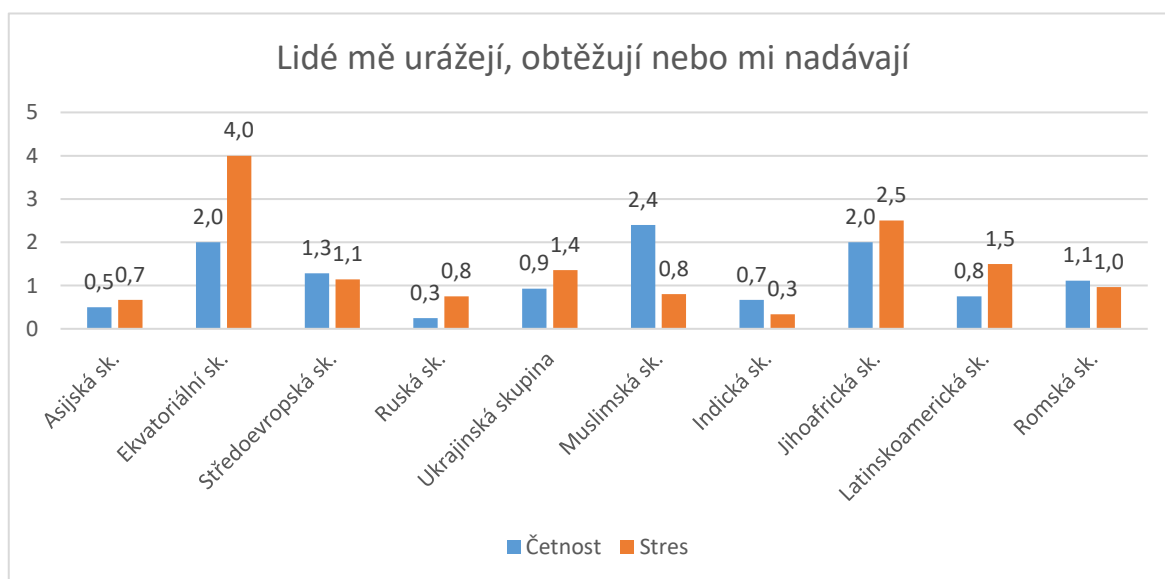
Graf 8

10. Lidé mě urážejí, obtěžují nebo mi nadávají

Podle Grafu 9 mají nejčastější zkušenost s tímto projevem rasismu respondenti z ekvatoriální, muslimské a jihoafrické skupiny, kteří se s urážkami, obtěžováním nebo nadávkami setkávají v průměru několikrát za rok. Všechny ostatní skupiny kromě ruských respondentů se s tímto projevem setkávají v průměru méně než jednou ročně. Podle průměru odpovědí v Grafu 9 se s tímto jevem ruská skupina neseťkává. Podle Tabulky 11 se jednou týdně, nebo častěji s tímto chováním setkává 20 % respondentů z muslimské skupiny, 15 % romských respondentů a 2,6 ukrajinských respondentů. 9,4 % romských respondentů a 11 % ukrajinských respondentů tyto projevy extrémně trápí.

Položka 10 Skupina	Četnost v %							Stres v %						
	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	50	50						67	17		17			
Ekvatoriální			100									100		
Indická	67		33					67	33					
Jihoafrická		50		50						50	50			
Latinskoamerická	50	25	25					50			50			
Muslimská	40			20	20	20		40	40	20				
Romská	64	11	5,7	1,9	1,9	15		64	11	9,4	3,8	1,9	9,4	
Ruská	75	25						75			25			
Středoevropská	43	14	29		14			43	29		29			
Ukrajinská	46	32	14		3,6	3,6		43	14	29	3,6			11

Tabulka 11

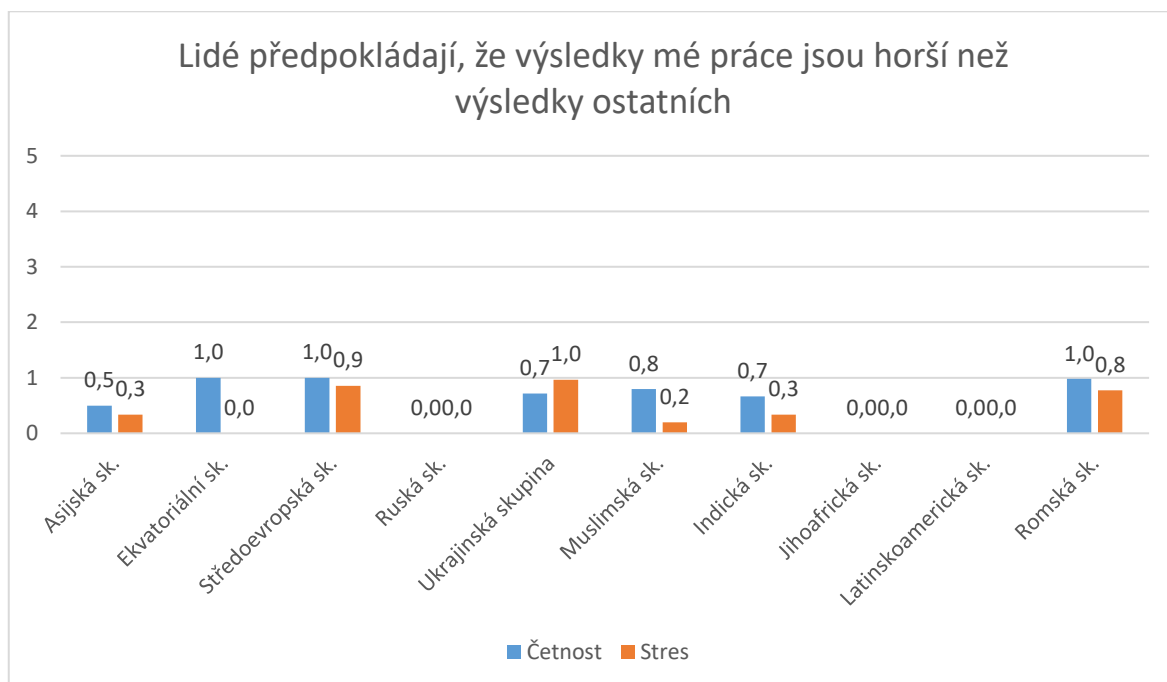
Graf 9

11. Lidé předpokládají, že výsledky mé práce jsou horší, než výsledky ostatních.

Podle Grafu 10 se tři skupiny respondentů, Rusové, Jihoafričané a Latinoameričané s tímto projevem v životě vůbec nesetkávají a zbývající skupiny odpověděly, že se s ním setkávají méně než jednou za rok. Podobně je to i u prožívání, kdy se s těmito projevy buď vůbec nesetkali, nebo je nijak netrápí. Podle Tabulky 12 byla jediná skupina, která odpověděla, že se s tímto chováním setkává jednou týdně nebo častěji, Romové. Z této skupiny takto odpovědělo 7,5 % respondentů. Tyto projevy extrémně trápí 3,8 % romských a 7,1 % ukrajinských respondentů.

Položka 11 Skupina	Četnost v %							Stres v %						
	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	67	17	17					67	33					
Ekvatoriální	100							100						
Indická	67		33					67	33					
Jihoafrická	100							100						
Latinskoamerická	100							100						
Muslimská	60	20		20				80	20					
Romská	58	17	9,4	5,7	1,9	7,5		58	23	11	1,9	1,9	3,8	
Ruská	100							100						
Středoevropská	43	29	14	14				43	29	29				
Ukrajinská	57	29	3,6	7,1	3,6			54	25	7,1	7,1		7,1	

Tabulka 12

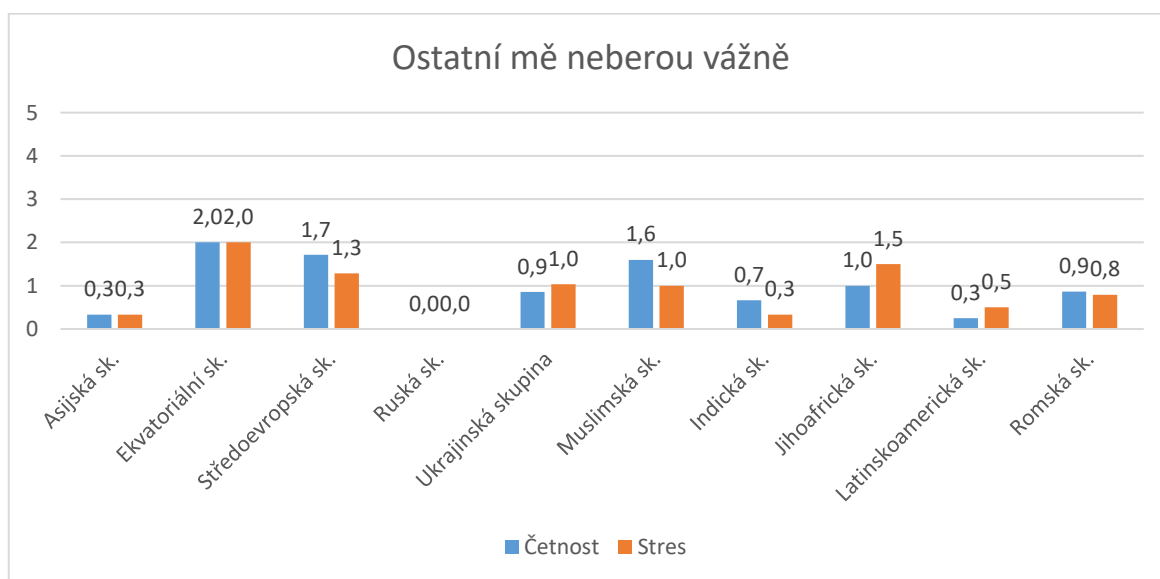
Graf 10

12. Ostatní mě neberou vážně

Podle Grafu 11 se s tímto projevem v průměru několikrát za rok setkávají jak respondenti ekvatoriální, tak střeoevropské a muslimské skupiny, přičemž ekvatoriální skupinu toto chování trochu trápí. Respondenti ukrajinské, indické, jihoafrické a romské skupiny uvedli, že se s tímto chováním setkávají méně než jednou za rok. Z těchto skupin jako jediné trochu trápí toto chování jihoafrické respondenty. Zbylé skupiny se s těmito projevy nesetkávají. Podle Tabulky 13 se s tímto projevem setkává jednou týdně nebo častěji 9,4 % romských respondentů, 3,6 % ukrajinských respondentů a 14 % respondentů střeoevropských respondentů. Zároveň 9,4 % romských a 3,6 % ukrajinských respondentů uvedlo, že je toto chování extrémně trápí. 3,8 % romských respondentů se k otázce vůbec nevyjádřilo.

Položka 12 Skupina	Četnost v %							Stres v %						
	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	67	33						67	33					
Ekvatoriální			100							100				
Indická	33	67						67	33					
Jihoafrická	50		50					50		50				
Latinskoamerická	75	25						75	25					
Muslimská	20	40		40				20	60	20				
Romská	62	13	7,5	3,8		9,4	3,8	62	19	3,8	1,9		9,4	3,8
Ruská	100							100						
Střeoevropská	29	29	14	14		14		29	29	29	14			
Ukrajinská	50	29	14	3,6		3,6		54	18	11	11	3,6	3,6	

Tabulka 13

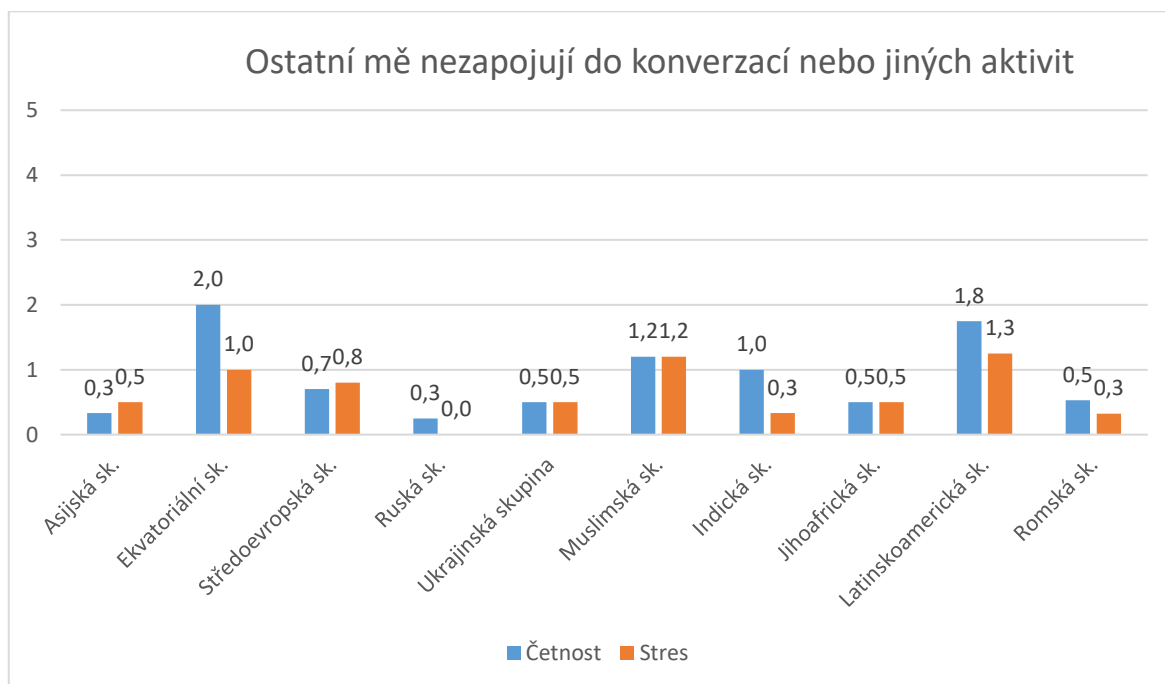
Graf 11

13. Ostatní mě nezapojují do konverzací nebo jiných aktivit

Podle Grafu 12 se dvě skupiny respondentů (ekvatoriální a latinskoamerická) s tímto projevem setkávají v průměru několikrát do roka, ale žádnou z těchto skupin tyto projevy netrápí. Šest skupin respondentů se s tímto projevem rasismu setkává méně než jednou v roce, a to respondenti střeoevropské, ukrajinské, muslimské, indické, jihoafrické a romské skupiny. Podle Tabulky 14 se jednou týdně nebo častěji s tímto projevem setkávají respondenti střeoevropské (14 %) a romské skupiny (2 %). 3,6 % ukrajinských respondentů se k této otázce vůbec nevyjádřilo.

Položka 13 Skupina	Četnost v %							Stres v %						
	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	67	33						50	50					
Ekvatoriální			100						100					
Indická	67			33				67	33					
Jihoafrická	50	50						50	50					
Latinskoamerická	25	25	25		25			25	50		25			
Muslimská	20	40	40					20	40	40				
Romská	77	6	11		4	2		79	11	8	2			
Ruská	75	25						100						
Střeoevropská	43	29			14	14		43	14	14	29			
Ukrajinská	68	11	14	3,6			3,6	68	11	14	3,6			3,6

Tabulka 14

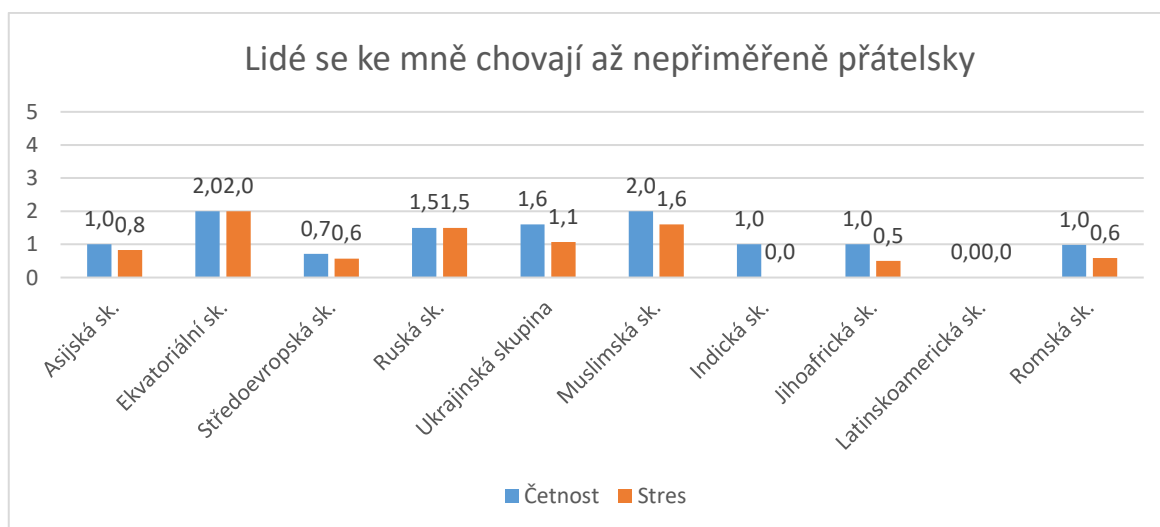
Graf 12

14. Lidé se ke mně chovají až nepřiměřeně přátelsky

Podle Grafu 13 se s tímto projevem setkávají v průměru několikrát v roce čtyři skupiny respondentů, a to ekvatoriální, ruská, ukrajinská a muslimská skupina, přičemž kromě muslimské skupiny všechny uvedly, že je tento projev trochu trápí. Pět skupin uvedlo, že se s tímto chováním setkává méně než jednou v roce a toto chování je nijak netrápí. Jedná se konkrétně o asijskou, středoevropskou, indickou, jihoafrickou a romskou skupinu. Jediná skupina, která uvedla, že s tímto chováním nemá žádnou zkušenost, jsou Latinoameričané. Že se s tímto chováním setkávají jednou týdně a častěji uvedlo 11 % respondentů ukrajinské skupiny, 25 % respondentů ruské skupiny a 11 % romské skupiny, přičemž jediná skupina, která uvedla, že ji tento projev trápí, byla ruská skupina (viz Tabulka 15). 3,8 % romských respondentů na tuto otázku neodpovědělo.

Položka 14 Skupina	Četnost v %							Stres v %						
	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	50	17	17	17				50	33		17			
Ekvatoriální			100							100				
Indická	67			33				100						
Jihoafrická	50		50					50	50					
Latinskoamerická	100							100						
Muslimská	20	20	20	20	20			20	20	40	20			
Romská	57	17	9,4	1,9		11	3,8	58	25	9,4	1,9		1,9	3,8
Ruská	50	25				25		50			50			
Středoevropská	43	43	14					43	57					
Ukrajinská	43	14	14	7,1	11	11		43	36	3,6	11	3,6	3,6	

Tabulka 15

Graf 13

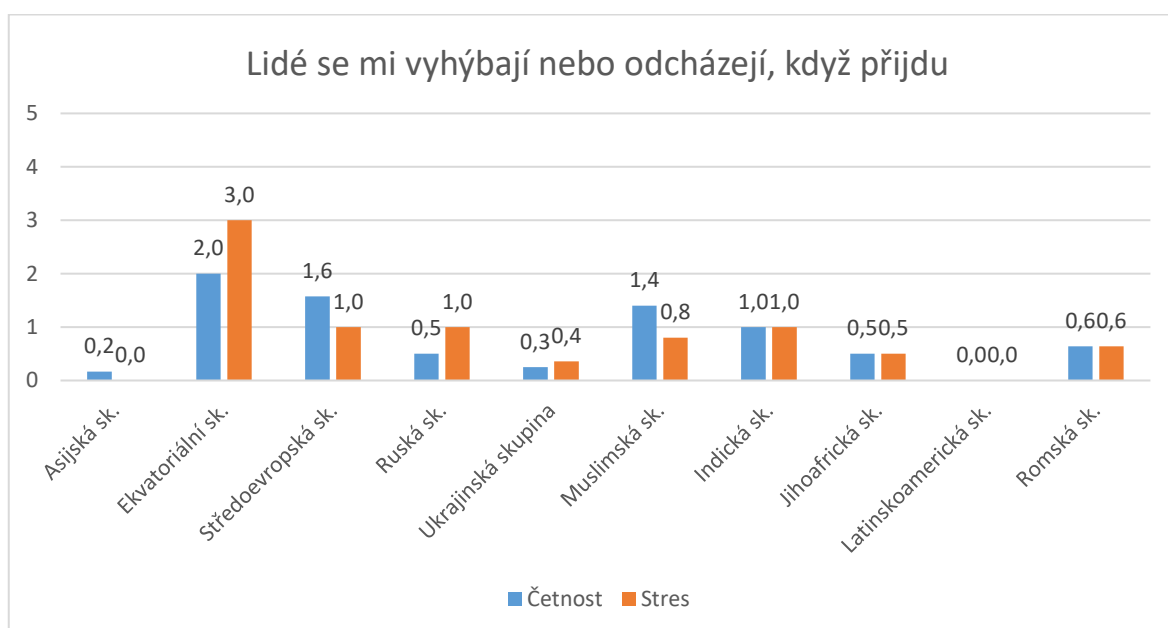

15. Lidé se mi vyhýbají nebo odcházejí, když přijdu

Podle Grafu 14 se respondenti střeoevropské a ekvatoriální skupiny s tímto projevem setkávají několikrát za rok, přičemž ekvatoriální skupinu toto chování trápí, ale střeoevropskou skupinu ne. Šest skupin respondentů se s tímto chováním setkává méně než jednou v roce a toto chování je netrápí. Jedná se o ruskou, muslimskou, indickou, jihoafrickou a romskou skupinu. Tři skupiny respondentů (Asiaté, Ukrajinci a Latinoameričané) se s tímto projevem nesetkávají. Podle Tabulky 16 se 14 % respondentů střeoevropské skupiny a 2 % romských respondentů s tímto chováním setkává jednou týdně nebo častěji, přičemž 3,8 % romských respondentů toto chování extrémně trápí.

Položka 15 Skupina	Četnost v %							Stres v %						
	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	83	17						100						
Ekvatoriální			100								100			
Indická	33	33	33					33	33	33				
Jihoafrická	50	50						50	50					
Latinskoamerická	100							100						
Muslimská	40	20		40				40	40	20				
Romská	70	9,4	13	3,8	1,9	1,9		68	17	5,7	5,7	0	3,8	
Ruská	75		25					75				25		
Střeoevropská	43	29			14	14		43	29	14	14			
Ukrajinská	82	14		3,6				82	7,1	7,1		3,6		

Tabulka 16

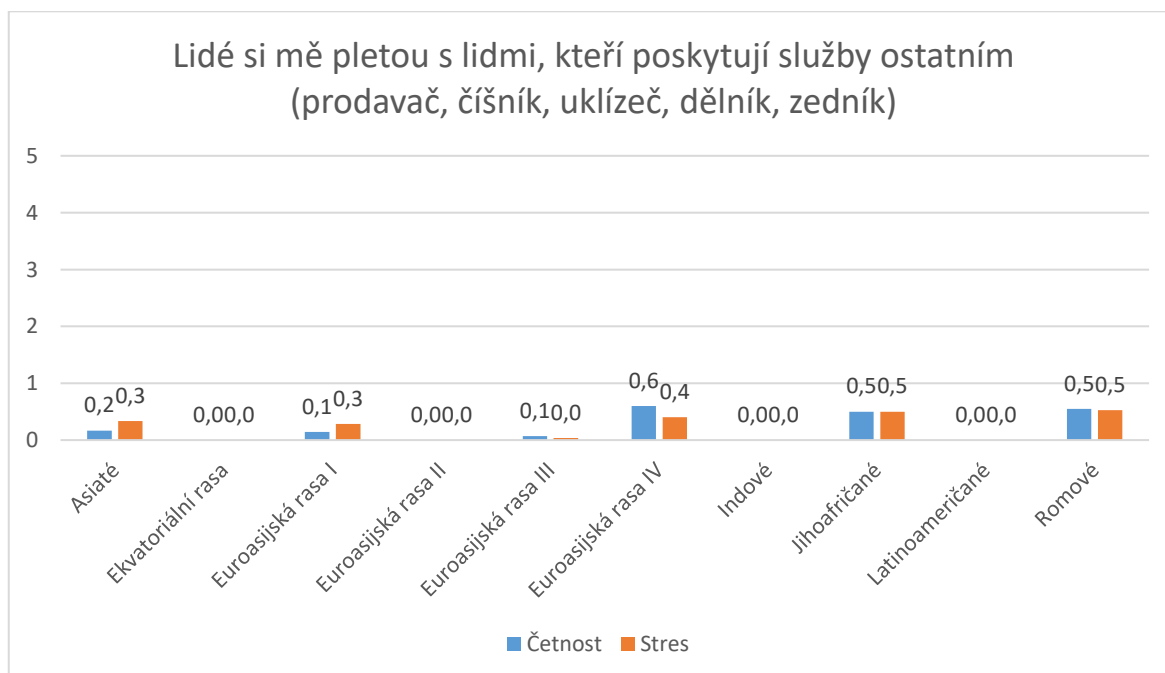
Graf 14

16. Lidé si mě pletou s lidmi, kteří poskytují služby ostatním (prodavač, číšník, uklízeč, dělník, zedník)

Podle Grafu 15 se s tímto projevem nejčastěji setkávají respondenti muslimské, jihoafrické a romské skupiny, kteří odpověděli, že se s tímto chováním setkávají méně než jednou v roce a toto chování je netrápí. Ostatní skupiny se s těmito projevy nesetkávají. Podle Tabulky 17 byla jedinou skupinou, která odpovídala, že se s tímto chováním setkává jednou týdně nebo častěji, romská skupina, kde takto odpovědělo 5,6 % respondentů, přičemž 3,8 % romských respondentů tento projev extrémně trápí.

Položka 16 Skupina	Četnost v %							Stres v %						
	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	83	17						83	17					
Ekvatoriální	100							100						
Indická	100							100						
Jihoafrická	50	50						50	50					
Latinskoamerická	100							100						
Muslimská	80			20				80	20					
Romská	75	11	7,5	0	0	5,7		74	11	11	0	0	3,8	
Ruská	100							100						
Středoevropská	86	14						86	14					
Ukrajinská	96		4					96	4					

Tabulka 17

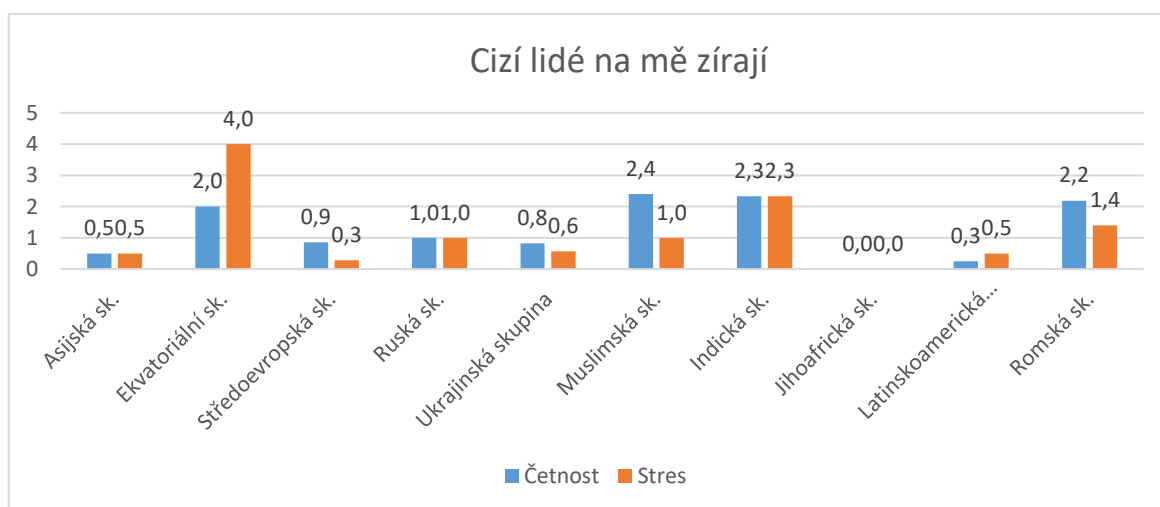
Graf 15

17. Cizí lidé na mě zírají

Ekvatoriální, muslimská, indická a romská skupina se s tímto chováním setkává nejčastěji, průměrně několikrát ročně. Indičtí respondenti uvedli, že je toto chování trápí, respondentku ekvatoriální skupiny toto chování trápí velmi. Respondenty muslimské a romské skupiny však vůbec ne. Skupiny Asiátů, Středoevropanů, Rusů a Ukrajinců se setkávají s tímto chováním méně než jednou v roce. Žádnou z těchto skupin projev netrápí. Jihoafričané a Latinoameričané se s tímto chováním nesetkávají. Podle Tabulky 18 se jednou týdně či častěji s tímto projevem setká 28 % romských, 33 % indických a 20 % muslimských respondentů, přičemž extrémně toto chování trápí 7,5 % romských respondentů. 20 % muslimských respondentů toto chování trochu trápí a 33 % indických respondentů toto chování velmi trápí. 1,9 % romských respondentů na tuto otázku vůbec neodpovědělo.

Položka 17 Skupina	Četnost v %							Stres v %						
	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	67	17	17					67	17	17				
Ekvatoriální			100									100		
Indická		67				33			33	33		33		
Jihoafrická	100							100						
Latinskoamerická	75	25						75	25					
Muslimská	20	20		40		20		20	60	20				
Romská	21	28	15	3,8	1,9	28	1,9	23	43	19	1,9	3,8	7,5	1,9
Ruská	25	50	25					25	50	25				
Středoevropská	71			29				71	29					
Ukrajinská	57	28	14	7	4			57	36	4		4		

Tabulka 18

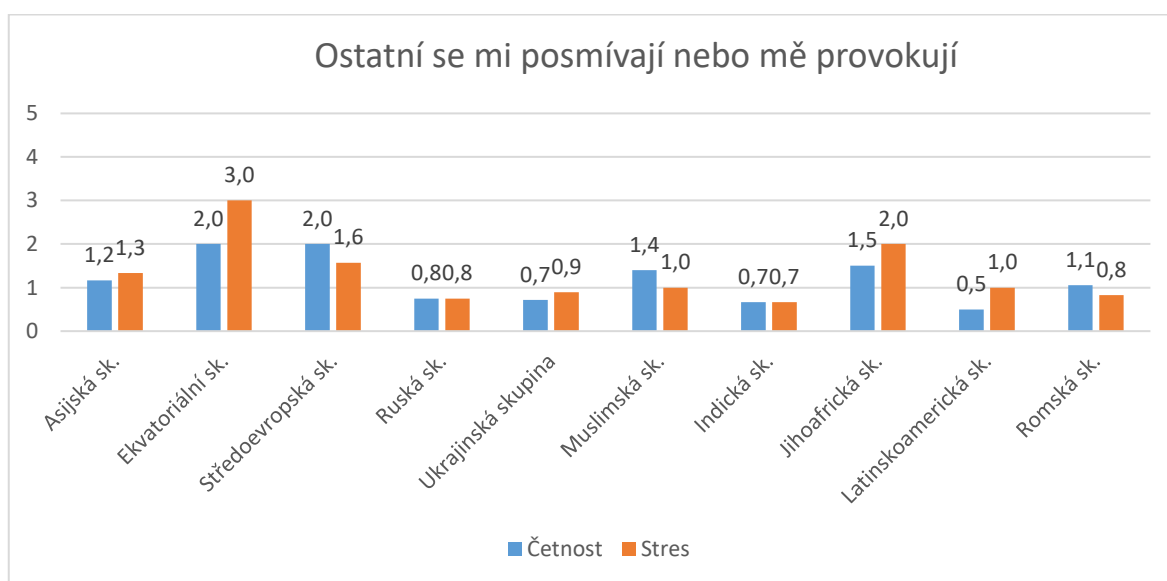
Graf 16

18. Ostatní se mi posmívají nebo mě provokují

Podle Grafu 17 se s posmíváním nebo provokací setkávají nejčastěji respondenti ekvatoriální, středoevropské a jihoafrické skupiny, kteří uvedli, že se s tímto chováním setkávají několikrát za rok. Nejvíce toto chování trápí respondentku ekvatoriální skupiny. Méně než jednou ročně se s těmito projevy setkávají skupiny Asiátů, Rusů, Ukrajinců, muslimů, Indů, Latinoameričanů a Romů. Všechny tyto skupiny uvedly, že je toto chování netrápí. Podle Tabulky 19 se 11 % romských respondentů a 14 % středoevropských respondentů s tímto projevem setkává jednou za týden nebo častěji. 4 % romských respondentů a 14 % středoevropských respondentů uvedlo, že je toto chování extrémně trápí.

Položka 18 Skupina	Četnost v %							Stres v %						
	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	33	50			17			33	33	17		17		
Ekvatoriální			100								100			
Indická	33	67						33	67					
Jihoafrická		50	50						50		50			
Latinskoamerická	50	50						50	25		25			
Muslimská	40	20	20		20			40	20	40				
Romská	58	15	11	4		11		58	15	19	4		4	
Ruská	75			25				75			25			
Středoevropská	29	29		14	14	14		29	43		14		14	
Ukrajinská	57	29	7,1		7,1			57	25	7,1		3,6	7,1	

Tabulka 19

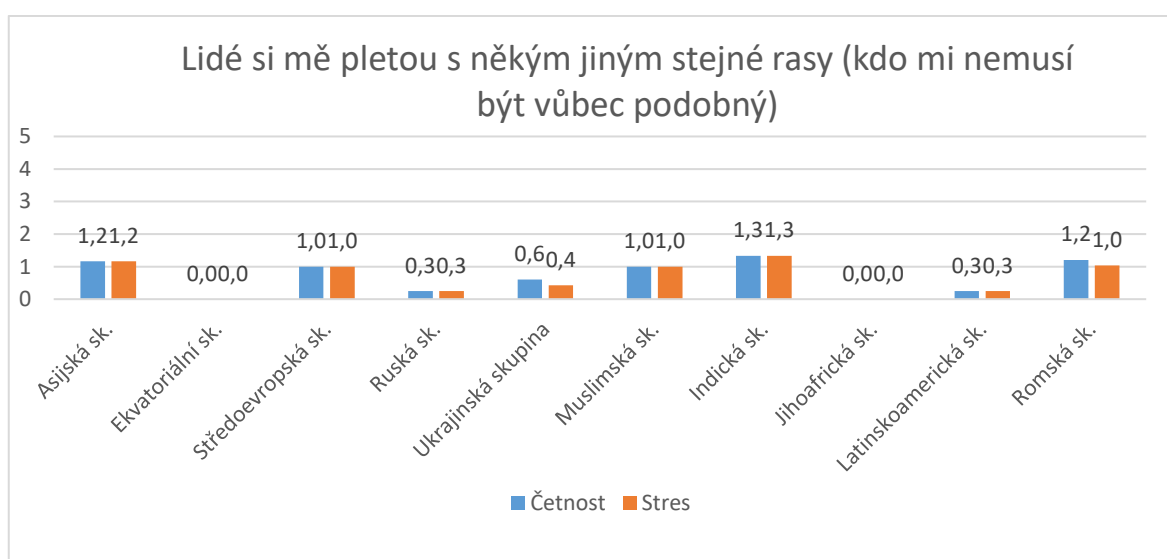
Graf 17

19. Lidé si mě pletou s někým jiným stejné rasy (kdo mi nemusí být vůbec podobný)

Podle Grafu 18 se s tímto projevem nejčastěji setkávají Asiaté, Středoevropané, Ukrajinci, muslimové, Indové a Romové. Tito respondenti uvedli, že se v průměru s tímto projevem setkávají méně než jednou v roce. Respondenti ekvatoriální, ruské, jihoafrické a latinskoamerické skupiny uvedli, že se s těmito projevy neseťkávají. Dále v Tabulce 20 můžeme vidět, že 3 % respondentů ukrajinské skupiny uvedla, že se s tímto jevem setkávají jednou týdně nebo častěji a tento projev je trochu trápí. 11 % romských respondentů uvedlo, že se s tímto projevem setkávají jednou týdně nebo častěji a 9,4 % respondentů toto chování extrémně trápí. Jeden z muslimských respondentů k této otázce doplnil poznámku, že si jej lidé nepletou s jinými lidmi stejné národnosti, ale spíše s Italy.

Položka 19 Skupina	Četnost v %							Stres v %						
	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	67			17	17			50		33	17			
Ekvatoriální	100							100						
Indická	67				33			67				33		
Jihoafrická	100							100						
Latinskoamerická	75	25						75	25					
Muslimská	60		20	20				60		20	20			
Romská	49	23	11	3,8	1,9	11		49	28	11	1,9	0	9,4	
Ruská	75	25						75	25					
Středoevropská	57	14	14		14			57		29	14			
Ukrajinská	68	21	3,6		3,6	3,6		71	14	14				

Tabulka 20

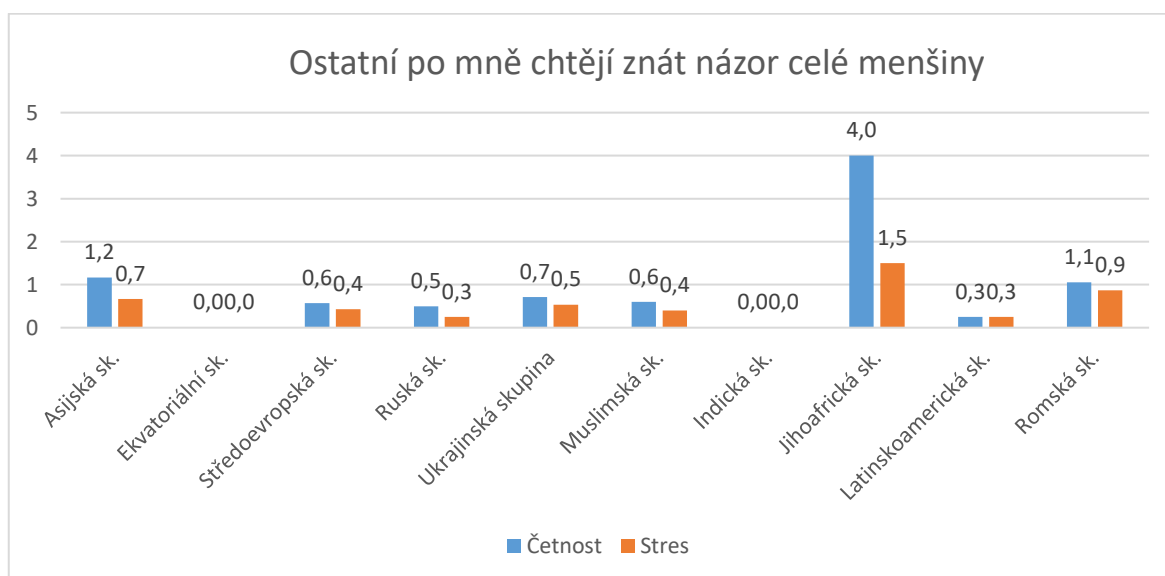
Graf 18

20. Ostatní po mně chtějí znát názor celé menšiny

Podle Grafu 19 se s tímto projevem nejčastěji setkávají Jihoafričané, kteří odpovídějí, že se s tímto chováním setkávají několikrát za měsíc a tento projev je trochu trápí. Méně než jednou v roce se s tímto projevem setkávají Asiaté, Středoevropané, Rusové, Ukrajinci, muslimové a Romové a tyto projevy je netrápí. S tímto chováním se nesetkávají respondenti ekvatoriální, indické a latinskoamerické skupiny. Podle Tabulky 21 se s tímto projevem setkává jednou týdně nebo častěji 3,5 % respondentů ukrajinské skupiny a tento projev je trápí. 5,7 % romských respondentů odpovědělo, že se s tímto projevem setkávají jednou týdně nebo častěji a 3,8 % tento projev extrémně trápí. 5,7 % romských respondentů na tuto otázku vůbec neodpovědělo.

Položka 20 Skupina	Četnost v %							Stres v %						
	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	33	33	17	17	0	0		50	33	17				
Ekvatoriální	100							100						
Indická	100							100						
Jihoafrická					100			50	50					
Latinskoamerická	75	25						75	25					
Muslimská	80		20					80	20					
Romská	51	13	17	0	7,5	5,7	5,7	51	23	9,4	3,8	3,8	3,8	5,7
Ruská	75	25						75	25					
Středoevropská	57	29	14					57	43					
Ukrajinská	64	18	7,1	7,1		3,6		71	14	3,6	11			

Tabulka 21

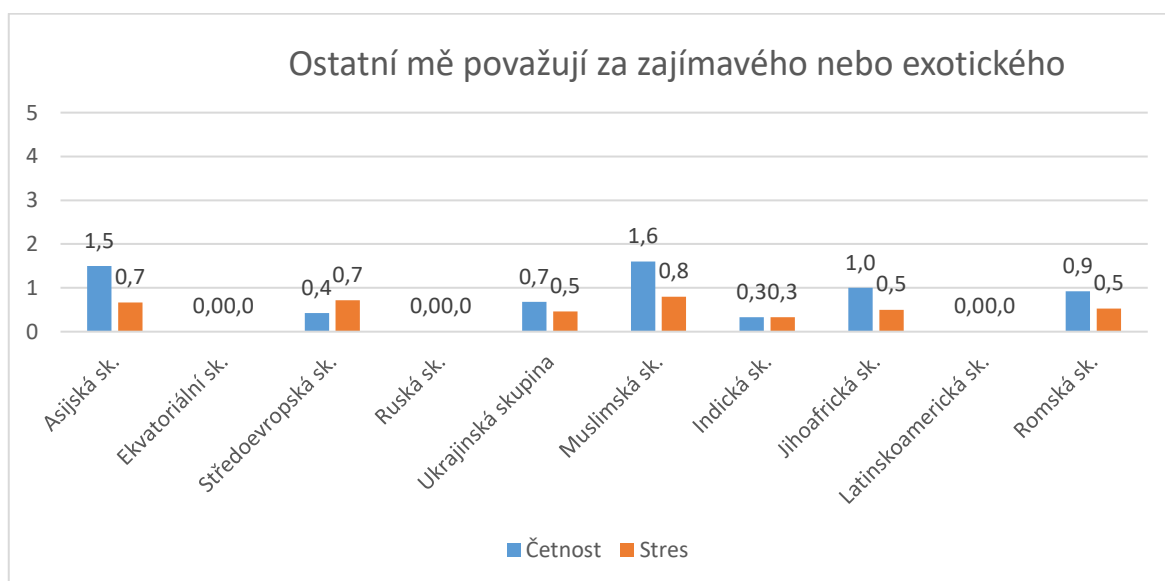
Graf 19

21. Ostatní mě považují za zajímavého nebo exotického

S tímto projevem se podle Grafu 20 nejčastěji setkávají respondenti asijské a muslimské skupiny, kteří se s ním setkávají několikrát do roka, a toto chování je dle odpovědí netrápí. Podle respondentů ukrajinské, romské a jihoafrické skupiny se s tímto chováním setkávají méně než jednou ročně a tento projev je netrápí. Respondenti ekvatoriální, ruské, indické a latinskoamerické skupiny se s těmito projevy neseťkávají. Podle Tabulky 22 se 5,7 % romských respondentů vyjádřilo, že se s tímto projevem setkávají jednou týdně nebo častěji, ale toto chování je nijak netrápí. 1,9 % romských respondentů na otázku, jak často se s tímto projevem setkávají, neodpovědělo, stejně tak 3,8 romských respondentů neodpovědělo na otázku, jak moc je tento projev trápí.

Položka 21 Skupina	Četnost v %							Stres v %						
	0	1	2	3	4	5	N/A	0	1	2	3	4	5	N/A
Asijská	33	17	17	33				33	67					
Ekvatoriální	100							100						
Indická	67	33						67	33					
Jihoafrická	50		50					50	50					
Latinskoamerická	100							100						
Muslimská	40		40		20			40	40	20				
Romská	62	11	9,4	3,8	5,7	5,7	1,9	60	23	11		1,9	3,8	
Ruská	100							100						
Středoevropská	57	43						57	29		14			
Ukrajinská	61	18	14	7,1				61	32	7,1				

Tabulka 22

Graf 20

8 INTERPRETACE DAT

8.1 Setkávají se děti odlišných etnických a národnostních skupin s projevy rasismu a xenofobie?

Podle Tabulky 23 se děti kromě položky 16 (Lidé si mě pletou s lidmi, kteří poskytují služby ostatním) setkávají do určité míry se všemi projevy rasismu.

	Položka 2	Položka 3	Položka 4	Položka 5	Položka 6
Hodnota	0,62	0,93	1,00	0,84	1,31

	Položka 7	Položka 8	Položka 9	Položka 10	Položka 11
Hodnota	0,93	1,14	1,50	1,07	0,80

	Položka 12	Položka 13	Položka 14	Položka 15	Položka 16
Hodnota	0,89	0,66	1,18	0,60	0,33

	Položka 17	Položka 18	Položka 19	Položka 20	Položka 21
Hodnota	1,55	1,03	0,94	0,92	0,81

Tabulka 23

8.2 Jak často se děti setkávají s projevy rasismu?

Podle Tabulky 23 se se všemi projevy kromě položky 16 děti v průměru setkávají méně než jednou za rok. Několikrát za rok se děti setkávají s urážlivými vtipy, nebo komentáři mířenými na ně (položka 9) a se zíráním cizích lidí (položka 17).

8.3 Děti ze kterých etnických skupin se setkávají s projevy rasismu nejčastěji?

Jak vyplývá z Tabulky 24, s projevy rasismu se setkávají všechny skupiny kromě latinskoamerické skupiny méně než jednou ročně. Nejvyšší četnost ze všech skupin ovšem vykazuje muslimská skupina respondentů.

Skupina	Celková četnost
Muslimská skupina	1,39
Ekvatoriální skupina	1,25
Středoevropská skupina	1,12
Romská skupina	1,11
Indická skupina	0,93
Jihoafrická skupina	0,80
Ukrajinská skupina	0,76
Asijská skupina	0,60
Ruská skupina	0,53
Latinskoamerická skupina	0,39

Tabulka 24

8.4 Se kterými projevy rasismu se děti z různých etnických skupin setkávají nejčastěji?

Celkově se děti nejčastěji setkávají se zíráním cizích lidí (položka 17), a to několikrát za rok, dále se pak s o něco nižší četností setkávají s urážlivými vtipy nebo komentáři (položka 9), se kterými se však stále v průměru setkávají také několikrát za rok.

Položka	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Průměr odpovědí	0,62	0,93	1	0,84	1,31	0,93	1,14	1,50	1,07	0,80

Položka	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Průměr odpovědí	0,89	0,66	1,18	0,6	0,33	1,55	1,03	0,94	0,92	0,81

Tabulka 25

8.5 Do jaké míry děti projevy rasismu trápí?

Respondenti odpověděli, že projevy rasismu, se kterými se setkávají, je trochu trápí.

Celkový počet odpovědí
2246
Součet všech hodnot v odpovědích
1797
Počet odpovědí "Nikdy se mi to nestalo"
1291
Počet odpovědí, kde byla uvedena hodnoty vyšší než 0
955
Průměr odpovědí respondentů, kteří se s projevy setkávají
1,88

Tabulka 26

ZÁVĚR

Teoretická část této bakalářské práce se zabývala rasovými teoriemi od jejich vzniku až po současnou teorii. Dále se pak zabývala různými negativními projevy a odlišnostmi mezi jednotlivými etnickými a národnostními skupinami.

Praktická část se zabývala samotným výzkumem a prezentací výsledků. Pro výzkumné šetření byl použit dotazník, který jsem upravil a přeložil. Jsem přesvědčen, že mnou přeložený a upravený dotazník by bylo možné dále využít i v širším měřítku, například pro žáky navštěvující střední školu.

Podle zjištěných výsledků se děti setkávají do určité míry s téměř všemi projevy rasismu, přičemž nejčastěji se s některými z nich setkávají několikrát v roce. Ze všech skupin respondentů se nejčastěji s projevy rasismu setkávala muslimská skupina. Děti odpovídaly, že nejčastěji se setkávají se zíráním cizích lidí a urážlivými vtipy a komentáři. Děti také uvedly, že projevy, se kterými se setkávají, je trochu trápí. Z těchto výsledků se může zdát, že se respondenti s projevy rasismu neseťkávají zase tak často, ale je důležité brát v potaz, že se jedná o děti na základní škole, které by se s těmito projevy neměly setkávat vůbec.

Při vyhodnocování výsledků vyvstaly také některé skutečnosti, které nebyly zahrnuty ve výzkumných cílech této práce. Za prvé je z výsledků patrné, že přístup romských dětí k otázce národnostní nebo etnické příslušnosti, je nejednotný. A vzhledem k tomu, že u této skupiny nejvíce respondentů na první otázku neodpovědělo, a jeden z respondentů na ni odmítl odpovědět i po upozornění, že tuto otázku vynechal, je zřejmé, že se jedná o citlivé téma. Také bylo překvapující zjištění, že respondenti ze střeoevropské skupiny se často setkávali s některými projevy ve stejné míře jako respondenti z ostatních skupin.

Vzhledem k povaze práce není možné navrhnout konkrétní řešení, nicméně z výsledků praktické části vyplývá, že je nutné pracovat na přijetí odlišností v celé společnosti, a také je důležité bojovat s xenofobií, protože děti odlišných etnických a národnostních skupin mají zkušenosti s projevy rasismu a xenofobie už v letech, kdy navštěvují druhý stupeň základní školy, což by se v ideálním případě dít nemělo.

Věřím, že tato práce poslouží jako určitý přehled a přiblížení tématu projevů rasismu a vzbudí zájem čtenářů o další studium této citlivé problematiky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BARKER, Chris. *Slovník kulturních studií*. Praha: Portál, 2006, 206 s. ISBN 80-7367-099-2.

BUDIL, Ivo T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-321-0.

BUDIL, Ivo T. *Triumf rasismu: rasová imaginace a zrození moderní doby*. V Praze: Stanislav Juhaňák - Triton, 2015. ISBN 9788073877507.

BUDIL, Ivo T. *Úsvit rasismu*. Praha: Triton, 2013, 827 s. ISBN 978-80-7387-630-2. Dostupné také z: <http://web.flu.cas.cz/scan/323507188.pdf>

BUDIL, Ivo. Lidské rasy: Teorie, imaginace a politika. *Živa*. 2016, 2016(5), 60 - 63. ISSN 0044-4812.

ČERNÝ, Václav. *Rasismus, jeho základy a vývoj*. Olomouc: Votobia, 1995, 90 s. Malá díla. ISBN 8085885697.

Darwin, Charles. *O původu člověka*. Praha: Academia, 1970.

François Bernier; A New Division of the Earth, *History Workshop Journal*, Volume 51, Issue 1, 1 March 2001, Pages 247–250, <https://doi.org/10.1093/hwj/2001.51.247>

GIDDENS, Anthony, SUTTON, Philip W., ed. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80--257-0807-1.

HNILICA, Karel. *Stereotypy, předsudky, diskriminace: (pojmy, měření, teorie)*. Praha: Karolinum, 2010. Acta Universitatis Carolinae. ISBN 9788024617763.

JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 9788024736792.

LOZOVIUK, Petr, ed. *Etnicita a nacionalismus v diskurzu 20. století: příspěvek intelektuálů z českých zemí ke studiu kolektivních identit*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. Etnologická řada. ISBN 978-80-7325-283-0.

MALINA, Jaroslav. *Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, c2009. ISBN 978-80-7204-560-0.

MILFAIT, René a Daniel BARTOŇ. *Lidská práva osob s postižením, nevléčitelně nemocných a umírajících na pozadí nacistických sterilizací a programu "Euthanasie"*. 2., rozš. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2013, 423 s. ISBN 978-80-86057-85-9.

Prüfer K, Racimo F, Patterson N, et al. The complete genome sequence of a Neanderthal from the Altai Mountains. *Nature*. 2013;505(7481):43-9.

SOUKUP, Martin. *Základy kulturní antropologie*. (2., rozšířené vydání). Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015. Antropos (Pavel Mervart). ISBN 978-80-7465-186-1.

SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-432-8.

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.

ŠMÍDOVÁ, Michaela, Martin VÁVRA a Tomáš ČÍŽEK. *Inventura předsudků*. Praha: Academia, 2017. Společnost (Academia). ISBN 9788020027313.

WOLF, Josef. *Člověk a jeho svět*. Praha: Karolinum, 2000, 223 s. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0099-4.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1	33
Tabulka 2	35
Tabulka 3	36
Tabulka 4	37
Tabulka 5	38
Tabulka 6	39
Tabulka 7	40
Tabulka 8	41
Tabulka 9	42
Tabulka 10	43
Tabulka 11	44
Tabulka 12	45
Tabulka 13	46
Tabulka 14	47
Tabulka 15	48
Tabulka 16	49
Tabulka 17	50
Tabulka 18	51
Tabulka 19	52
Tabulka 20	53
Tabulka 21	54
Tabulka 22	55
Tabulka 23	56
Tabulka 24	57
Tabulka 25	57
Tabulka 26	58

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1	36
Graf 2	37
Graf 3	38
Graf 4	39
Graf 5	40
Graf 6	41
Graf 7	42
Graf 8	43
Graf 9	44
Graf 10	45
Graf 11	46
Graf 12	47
Graf 13	48
Graf 14	49
Graf 15	50
Graf 16	51
Graf 17	52
Graf 18	53
Graf 19	54
Graf 20	55

SEZNAM PŘÍLOH

Dotazník v českém jazyce

Dotazník v anglickém jazyce

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK V ČESKÉM JAZYCE

Jak často se ti to stává
kvůli tvé příslušnosti
k jiné národnosti menšině?

0 = Nikdy
1 = Méně než jednou za rok
2 = Několikrát za rok
3 = Asi jednou za měsíc
4 = Několikrát za měsíc
5 = Jednou týdně, nebo častěji

Jak moc tě to trápí?

0 = Nikdy se mi to nestalo
1 = Netrápí mě to
2 = Trochu mě to trápí
3 = Trápí mě to
4 = Velmi mě to trápí
5 = Extrémně mě to trápí

1. Z jaké etnické/národnostní skupiny pocházíš?

2. Býváš ignorován, přehlížen, nebo mě nechtějí obsloužit (v restauraci, obchodě, apod.)

0 1 2 3 4 5   0 1 2 3 4 5

3. Bývá se mnou zacházeno neslušně, nebo nedůstojně.

0 1 2 3 4 5   0 1 2 3 4 5

4. Lidé jsou ke mně nedůvěřiví a podezřívají.

0 1 2 3 4 5   0 1 2 3 4 5

5. Mám pocit, že se mě lidé bojí nebo se cítí ohroženě.

0 1 2 3 4 5   0 1 2 3 4 5

6. Lidé mě sledují, když se pohybuji na veřejných místech.

0 1 2 3 4 5   0 1 2 3 4 5

7. Lidé se mnou nejednají jako se sobě rovným; jako bych byl hloupý.

0 1 2 3 4 5   0 1 2 3 4 5

8. Mé nápady a názory bývají ignorovány nebo shazovány.

0 1 2 3 4 5   0 1 2 3 4 5

9. Zaslýchli jsem nebo mi někdo řekl urážlivý vtip nebo komentář mířený na mě.

0 1 2 3 4 5   0 1 2 3 4 5

10. Lidé mě urážejí, obtěžují nebo mi nadávají.

0 1 2 3 4 5   0 1 2 3 4 5

	Jak často se ti to stává kvůli tvé příslušnosti k jiné národnosti menšině?					Jak moc tě to trápí?						
	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5
11. Lidé předpokládají, že výsledky mé práce jsou horší než výsledky ostatních.												
12. Ostatní mě neberou vážně.												
13. Ostatní mě nezapojují do konverzací nebo jiných aktivit.												
14. Lidé se ke mně chovají až nepřiměřeně přátelsky.												
15. Lidé se mi vyhýbají nebo odcházejí, pokud přijdu.												
16. Lidé si mě pletou s lidmi, kteří poskytují služby ostatním (prodač, číšník, uklízeč, dělník, zedník)												
17. Cizí lidé na mě zírají.												
18. Ostatní se mi posmívají, nebo mě provokují.												
19. Lidé si mě pletou s někým jiným stejné rasy kdo mi nemusí být vůbec podobný.												
20. Ostatní po mně chtějí znát názor celé menšiny. (Co si vy Romové/Vietnamci/Ukrajinci atd. myslíte o ....)												
21. Ostatní mě považují za zajímavého, nebo exotického.												

	How often because of race?					How much does it bother you?						
	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5
11. Others expecting your work to be inferior	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5
12. Not being taken seriously	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5
13. Being left out of conversations or activities	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5
14. Being treated in an "overly" friendly or superficial way	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5
15. Being avoided, others moving away from you physically	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5
16. Being mistaken for someone who serves others (i.e., janitor, maid, shop assistant, labourer, waiter)	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5
17. Being stared at by strangers	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5
18. Being laughed at, made fun of, or taunted	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5
19. Being mistaken for someone else of your same race (who may not look like you at all)	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5
20. Being asked to speak for or represent your entire racial/ethnic group (e.g., "What do _____ people think?")	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5
21. Being considered fascinating or exotic by others.	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5